

เมื่อร่างกลายเป็นเพศ

อำนาจเสรีนิยมใหม่ของเพศวิถีในสังคมไทย

เควียร์ศึกษาในสังคมไทย
มองผ่านข้อถกเถียงจากตะวันตก
The Reflection of Thai Queer Studies
Through Western Queer Controversy

นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ
Narupon Duangwises

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร ถ.บรมราชชนนี เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ 10170
Sirindhorn Anthropology Centre, Borommarachachonnani Road,
Taling Chan District, Bangkok, 10170 Thailand

*Corresponding author E-mail: narupon.d@sac.or.th

Received: February 10th, 2023

Revised: December 12th, 2023

Accepted: December 25th, 2023

บทคัดย่อ

ตลอดช่วงเวลา 3 ทศวรรษ วงวิชาการควีเยอร์ศึกษาในโลกตะวันตกมีข้อถกเถียงเกี่ยวกับวิธีการและขอบเขตของประเด็นที่ศึกษาระหว่างฝ่ายที่ให้ความสนใจกับความรู้สึกทางเพศซึ่งเรียกว่าเป็น “ควีเยอร์ที่มีตัวตนทางเพศ” กับฝ่ายที่ให้ความสนใจการวิพากษ์ระบอบอำนาจที่สร้างการแบ่งแยกกีดกันและความไม่เท่าเทียมทางสังคมซึ่งเรียกว่า “ควีเยอร์ที่ไร้ตัวตน” ข้อโต้แย้งระหว่างสองแนวทางการศึกษาได้สะท้อนว่าพรมแดนความรู้ควีเยอร์ยากต่อการสร้างนิยามที่ชัดเจน ทำให้นักวิชาการจำนวนมากยังคงถกเถียงและแสวงหาโจทย์วิจัยเพื่ออธิบายประสบการณ์ทางเพศที่ซับซ้อนและไม่หยุดนิ่งของมนุษย์ เช่นเดียวกับควีเยอร์ศึกษาในสังคมไทยที่กำลังทบทวนและตั้งคำถามเกี่ยวกับสิทธิ ความเท่าเทียม อัตลักษณ์ และการนิยามตัวตนทางเพศที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ทำให้ควีเยอร์ศึกษาในสังคมไทยเป็นทั้งการเคลื่อนไหวทางการเมืองของความหลากหลายทางเพศและการท้าทายความรู้เรื่องเพศตามบรรทัดฐาน

คำสำคัญ: ควีเยอร์ศึกษา, มานุษยวิทยาควีเยอร์, สังคมไทย, ความหลากหลายทางเพศ, เพศนอกบรรทัดฐาน

Abstract

Over the three decades, queer studies in the Western world had been controversial in term of the methodology and issues studied between the sexual subject queer focused on sexual desire and subjectless queer, which interested in critiques of power regimes that created discrimination and social inequality. The argument between the two approaches reflect that the queer knowledge is difficult to define. Consequently, many scholars continue to debate and seek to explain the complex and dynamic human experiences of gender and sexuality. Likewise, Thai queer studies are reviewing and questioning rights, equality, identities and the ever-changing definition of gender and sexual

subject. This makes queer studies in Thailand both a political movement for sexual/gender diversity and challenging mainstream heteronormative sexual knowledge.

Keywords: Queer Studies, Queer Anthropology, Thai Society, Sexual Diversity, Non-normative Gender

บทนำ

เมื่อพูดถึงควีร์ศึกษาในสังคมไทย คำถามแรกที่เกิดขึ้นกับผู้เขียนคือนักวิชาการไทยเข้าใจควีร์อย่างไรและมีการนำไปใช้ศึกษาและวิเคราะห์ในประเด็นใดบ้าง ขณะเดียวกันก็เกิดข้อสงสัยควบคู่กันมาคือยังมีกลุ่มนักวิชาการต่างชาติที่สนใจและเข้ามาทำการศึกษาสังคมไทยด้วยแนวคิดควีร์โดยเฉพาะงานศึกษาของ Peter A. Jackson (1995, 2003, 2011, 2016) เรื่องชายรักชายในวัฒนธรรมไทย และ Megan Sinnott (2004, 2012) เรื่องหญิงรักหญิงและความสัมพันธ์แบบทอมดี้ในสังคมไทยซึ่งอาจมีมุมมองและโจทย์ในการศึกษาต่างออกไป ผู้เขียนพยายามตอบคำถามและข้อสงสัยดังกล่าวโดยการกลับมาสำรวจหนังสืองานวิจัย วิทยานิพนธ์ และบทความวิชาการที่เกี่ยวข้องกับ “ควีร์” ในสังคมไทยในช่วง 1 ทศวรรษที่ผ่านมา และพบว่า “ควีร์” ถูกใช้ทับศัพท์จากภาษาอังกฤษ โดยการถอดคำ “Queer” เป็นภาษาไทยว่า “ควีร์” แบบตรงไปตรงมา นักวิชาการไทยจำนวนหนึ่ง เช่น อาทิตยา อาษา (2562) เกศราลักษณ์ ไพบูลย์กุลสิริ (2561) จริยา ถนัดคำ (2564) และบดินทร์ เดชานุกรณานนท์ (2564) ให้ความหมายควีร์ในฐานะเป็นเพศภาวะที่แตกต่างจากชายหญิง โดยสื่อถึง “กลุ่มคนหลากหลายทางเพศ” ได้แก่ เกย์ กะเทย ทอม ดี คนข้ามเพศ และคนที่เกิดมามีสองเพศ ความเข้าใจดังกล่าวนี้จำเป็นต้องทบทวนเพื่อเรียนรู้ว่าอะไรคือโจทย์ ประสพการณ์ และความคิดของนักวิชาการไทยที่มีต่อแนวคิดควีร์

ขณะเดียวกัน มีความจำเป็นที่จะย้อนมองข้อถกเถียงของนักวิชาการตะวันตกที่มีต่อแนวคิดควีร์ซึ่งปรากฏขึ้นในช่วงทศวรรษ 1990 มาจนถึงปัจจุบัน ผู้เขียนจะนำข้อถกเถียงที่เกิดขึ้นมาเป็นกระจกสะท้อน ควีร์ศึกษาในสังคมไทย เพื่อชี้ให้เห็นว่าถึงแม้

แนวคิดเคียร์จะถือกำเนิดจากแวดวงวิชาการตะวันตก โดยเฉพาะโลกวิชาการอเมริกัน แต่แนวคิดเคียร์ที่แพร่หลายไปในหมู่นักวิชาการนอกสังคมตะวันตก กำลังสร้างข้อถกเถียงและคำอธิบายของตนเองขึ้นมา ผู้เขียนตระหนักว่าสถานการณ์ของเคียร์ศึกษามีพลวัตและมีเงื่อนไขเฉพาะของสังคมที่แตกต่างกัน นักวิชาการในพื้นที่ต่างๆ ย่อมจะมีการตีความและประยุกต์แนวคิด เคียร์ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและประสบการณ์ชีวิตของคนในสังคมนั้น จุดประสงค์ของบทความนี้จึงมีได้ตัดสินใจว่าเคียร์ศึกษาที่ถูกต้องควรจะเป็นอย่างไร แต่เป็นการทำความเข้าใจสถานการณ์ของนักวิชาการไทยที่พยายามใช้แนวคิดเคียร์เพื่อสร้างการมีตัวตนของกลุ่มคนที่มีเพศภาวะและเพศวิถีต่างไปจากบรรทัดฐานที่สังคมกำหนด

ผู้เขียนยังได้นำความคิดของนักมานุษยวิทยา Margot Weiss (2016, 2022) มาเป็นกรอบในการอธิบายเพื่อชี้ให้เห็นว่าข้อถกเถียงของนักวิชาการที่มีต่อแนวคิดเคียร์ในสังคมต่าง ๆ สะท้อน “สภาวะของการไร้ที่อ้างอิง” (nonreferentiality) อันหมายถึงข้อถกเถียงของเคียร์ทำให้หลุดพ้นจากการยึดติดกับนิยามทางทฤษฎีที่ตายตัวและหันเหไปสู่การเปิดความเป็นไปได้ใหม่ๆ สภาวะการไร้ที่อ้างอิงและปราศจากหลักการสากลที่ติดแน่นย่อมจะเป็นสภาวะที่นำอึดอัดใจและเป็นการไม่แน่นอนซึ่งสวนทางกับระบบเหตุผลของทฤษฎีกระแสหลักที่ต้องการแก่นแกน ความชัดเจนและความคงที่ บทความนี้จึงเริ่มต้นด้วยการกลับไปทำความเข้าใจข้อโต้แย้งในหมู่นักวิชาการเคียร์ในโลกตะวันตก และนำข้อสังเกตของมานุษยวิทยาเคียร์มาเป็นแว่นตาเพื่ออธิบายการมีอยู่ของความรู้แบบเคียร์ที่เกิดขึ้นในงานศึกษาของนักวิชาการไทย ทั้งนี้ผู้เขียนตระหนักว่าการทบทวนเคียร์ศึกษาทั้งในไทยและตะวันตกเป็นเพียงส่วนเล็กๆ ของการทำความเข้าใจการเคลื่อนที่ไปของวิธีการแสวงหาความรู้ประเภทหนึ่งซึ่งยังคงเป็นปลายเปิดและกระตุ้นให้มีการตั้งคำถามใหม่ๆ ในอนาคต

ข้อถกเถียงในเคียร์ศึกษาของตะวันตก

ผู้เขียนขอนำงานศึกษาและคำถามของ Margot Weiss (2016, 2022) มาเป็นจุดเริ่มต้นเพื่อทำความเข้าใจบรรยายภาศของเคียร์ศึกษาในสังคมตะวันตก เนื่องจาก Weiss ตั้งคำถามว่าเคียร์ในวิชามานุษยวิทยาหมายถึงอะไร และสิ่งที่เรียกว่า “ทฤษฎี

“ควีียร์” ในโลกวิชาการหมายถึงอะไร คำถามนี้กระตุ้นให้เกิดการทบทวนและย้อนคิดว่า “ควีียร์” ส่งผลต่อการเปลี่ยนวิธีคิดและพรมแดนความรู้เกี่ยวกับเพศ กามารมณ์ และความปรารถนาอย่างไรบ้าง ในขณะที่เดียวกัน “ควีียร์” ได้กลายเป็นวาทกรรมและเครื่องมือทางการเมืองของนักวิชาการที่ใช้วิพากษ์ความรู้และความจริงเกี่ยวกับเพศภาวะและเพศวิถี นับตั้งแต่ทศวรรษ 1990 เมื่อ Teresa de Lauretis ได้เสนอคำว่าควีียร์ในเวทีวิชาการเพศวิถีของเกย์และเลสเบี้ยน ณ มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย เมืองซานตาครูซในเดือนกุมภาพันธ์ ปี ค.ศ. 1990 “ควีียร์” ถูกมองในฐานะเป็นแนวคิดสำหรับการวิพากษ์และแสวงหาเส้นทางใหม่ๆ เพื่อการมีชีวิตทางเพศที่ไม่ติดกรอบบรรทัดฐานทางสังคม (de Lauretis 1991) จากจุดนี้อาจทำให้เห็นว่า “ควีียร์” มีลักษณะเป็น “สิ่งนอกกรอบ” และเป็นสภาวะของการไร้ที่อ้างอิง กระตุ้นให้เกิดการแตกกฎเกณฑ์ Weiss (2022) มองควีียร์ว่าเป็น “ความปรารถนาทางการเมืองและทางสติปัญญา” (political intellectual desire) ในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา นักวิชาการตะวันตกมักจะแยกควีียร์ออกจากการศึกษาของเกย์เลสเบี้ยน และสถาปนาควีียร์เป็นแนวคิดที่ต่างไปจากการยึดติดกับแก่นแท้ของเพศภาวะและเพศวิถี (Butler 1994; Sedgwick 1990)

จากการแยกตัวออกจากเกย์และเลสเบี้ยนศึกษา ทำให้กลุ่มนักวิชาการควีียร์มีโจทย์และข้อถกเถียงที่ต่างออกไป ควีียร์ศึกษาในช่วงต้นทศวรรษ 1990 จึงมุ่งวิเคราะห์ อารมณ์ความรู้สึก และความปรารถนาทางเพศที่มีได้รับการยอมรับทางสังคม ซึ่งการศึกษาแนวนี้ถูกนิยามว่าเป็น “ควีียร์ที่มีตัวตนทางเพศ” (Sexual Subject Queer) ตัวอย่างเช่น งานศึกษาของ Bernadette Barton (2001) อธิบายให้เห็นว่าอุตสาหกรรมทางเพศคือพื้นที่เปิดที่ทำให้ผู้หญิงขายบริการทางเพศสามารถแสดงอารมณ์และความรู้สึกเสนาห์ต่อเพศเดียวกันได้ ในขณะที่นักวิชาการควีียร์บางคนพยายามวิพากษ์ระบอบอำนาจที่ควบคุมชีวิตของมนุษย์ที่มีผลต่อการแบ่งแยกกีดกันทางสังคม การศึกษาแนวนี้จึงถูกนิยามว่าเป็น “ควีียร์ที่ไร้ตัวตน” (Subjectless Queer) ซึ่งเป็นการก้าวข้ามไปจากเรื่องความรู้สึกทางเพศและให้ความสำคัญกับการวิพากษ์ความเหลื่อมล้ำที่ระบอบอำนาจต่าง ๆ สร้างขึ้น (Eng & Puar 2020) จนกระทั่งในปี ค.ศ. 2005 David L. Eng, Jack Halberstam และ José Esteban Muñoz ได้อภิปรายและตั้งข้อสังเกตว่าวงวิชาการควีียร์ศึกษากำลังเผชิญวิกฤตของสังคมโลกที่เต็มไปด้วยความเหลื่อมล้ำและการแบ่งแยกทางเศรษฐกิจ เชื้อชาติ ชนชั้น ชั่ววยัย การอพยพข้ามชาติ อำนาจครอบงำ

ทางการเมือง การละเมิดสิทธิและคุกคามชีวิต การใช้ความรุนแรงและการก่อการร้าย (Eng et al., 2005) ปัญหาเหล่านี้เป็นเรื่องที่คนทั้งโลกได้รับผลกระทบและเป็นโจทย์สำคัญสำหรับการศึกษาและวิพากษ์วิจารณ์

Eng, Halberstam and Muñoz (2005) กล่าวว่าเครือข่ายศึกษาในปรากฏการณ์ทางเพศที่ซับซ้อน ไม่สามารถยึดติดและผูกโยงกับกิจกรรมและการปฏิบัติทางเพศได้อย่างโดดๆ ในทางกลับกัน จำเป็นต้องตรวจสอบและค้นหากลไกทางอำนาจที่เข้ามาจัดระเบียบและควบคุมชีวิตของมนุษย์ (biopolitical sorting of populations) (Eng & Puar 2020) ส่งผลให้มนุษย์บางประเภทกลายเป็นผู้มีสิทธิพิเศษ คนที่ถูกยกย่อง คนที่น่าหลงใหล คนที่น่ารังเกียจ หรือคนที่เสมือนตายทั้งเป็น ทั้งนี้ หากเครือข่ายมองข้ามและมองไม่เห็นอำนาจที่แฝงตัวอยู่ในกลไกการควบคุมชีวิตในสังคมปัจจุบัน เครือข่ายก็จะไม่เข้าใจความแยบยลของอำนาจที่กำลังทำให้มนุษย์ยึดมั่นและติดกับดักของระบบทุนนิยมและลัทธิปัจเจกนิยม จะเห็นได้ว่า Eng and Puar (2020) ได้แย้งว่านักวิชาการเครือข่ายที่ยังคงสนใจเฉพาะปฏิบัติการทางเพศหรือการรณรงค์ของมนุษย์เพียงอย่างเดียว กำลังทำงานอยู่ในกรอบความคิดและกระบวนทัศน์ที่ถูกสร้างโดยลัทธิเสรีนิยมใหม่ซึ่งให้ความสำคัญกับเสรีภาพและความสุขส่วนบุคคล (liberal projects) และยังคงยกย่องการแบ่งแยกระหว่างวัฒนธรรมที่เจริญก้าวหน้ากับล้าหลัง ดังนั้น เครือข่ายในร่มของลัทธิเสรีนิยมใหม่จึงหมกมุ่นอยู่กับการปลดปล่อยความปรารถนาทางเพศส่วนบุคคลเท่านั้น

Mikdash and Puar (2016) เสนอว่าเครือข่ายจำเป็นต้องค้นหาเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสังคมนั้นที่พ้นไปจากความฝันและจินตนาการแบบโลกตะวันตก เช่น มองดูปัญหาการใช้ความรุนแรงต่อมนุษย์ การมีชีวิตที่ทุกข์ยากลำบากของแรงงานข้ามชาติ เพื่อตั้งคำถามต่ออำนาจที่กระทำต่อชีวิตและร่างกายของคนเหล่านั้น ภายใต้สถานการณ์การเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่กดทับและกีดกันมนุษย์ จะพบว่ามีคนบางประเภทที่ถูกทำให้เป็น “คนอื่น” หรือคนที่ไม่สามารถมีชีวิตอยู่ในบรรทัดฐานที่กำหนด เห็นได้จากกลุ่มคนหลากหลายทางเพศไม่ได้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เนื่องจากบางคนใช้ชีวิตด้วยความขาดแคลน บางคนมีชีวิตที่สมบูรณ์ทางร่างกายและเศรษฐกิจ ทั้งนี้เกี่ยวข้องกับระบอบอำนาจของทุนนิยมและชาตินิยมที่สร้างความไม่เท่าเทียมกัน ปัญหาสำคัญที่มองข้ามไม่ได้คือ ในการใช้ชีวิตทางเพศของพลเมืองสมัยใหม่ อิทธิพล

ความคิดแบบตะวันตกมีส่วนต่อการสร้างตัวตนของคนในสังคมอื่น ดังนั้น Mikdash and Puar (2016) จึงชี้ว่าสิ่งที่นักวิชาการเคียวรีควรีใส่ใจคือประสบการณ์ของมนุษย์ โดยเฉพาะคนข้ามเพศ คนรักเพศเดียวกัน และคนที่รักโดยไม่มีข้อจำกัดทางเพศ ที่ถูกชักจูงและควบคุมจากชีวิตการเมืองหรืออำนาจที่ควบคุมชีวิตพลเมือง

ความสนใจของนักวิชาการที่ต่างกันระหว่างเคียวรีที่เน้นความรู้สึกทางเพศ และเคียวรีที่เน้นการวิพากษ์ระบอบอำนาจ ดูเหมือนจะสร้างความตึงเครียดให้กับ การใช้แนวคิดเคียวรีที่หลากหลายและยากต่อการกำหนดนิยามที่ตายตัว ข้อเสนอของ Mikdash and Puar (2016) ทำให้เห็นว่าแม้จะมีความพยายามที่จะข้ามพ้นไปจากวิธีคิดเรื่องเพศแบบตะวันตกและวิจารณ์ระบอบเสรีนิยม (liberal regimes) แต่เรื่องราวทางเพศของมนุษย์ก็ควรเป็นจุดเน้นและไม่ละทิ้งโดยพยายามเชื่อมโยงเรื่องเพศเข้ากับ ปัญหาความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรม การสร้างจุดเน้นที่ไม่เหมือนกันของ นักวิชาการ 2 ฝ่ายดังกล่าวอาจดูเหมือนเป็นการโต้แย้งที่สวนทางกันและเข้ากันไม่ได้ แต่สิ่งที่ทั้งสองฝ่ายเห็นตรงกันคือต้องการให้สังคมเกิดความเท่าเทียมและความ ยุติธรรมกับมนุษย์ที่มีชีวิตที่อยู่นอกบรรทัดฐานทางสังคม ตัวอย่างงานศึกษาของ Edelman (2020, 2021) อาจเป็นความพยายามที่จะนำข้อเด่นของเคียวรีศึกษาทั้งสองกระแสมาผสมผสานกันโดยชี้ให้เห็นการร่วมแรงร่วมใจของกลุ่มคนข้ามเพศผิวดำ ที่เป็นชนชั้นล่างในกรุงวอชิงตัน ประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อแสวงหาความยุติธรรม และสิทธิการเป็นพลเมืองให้กับกลุ่มคนข้ามเพศที่ด้อยโอกาส ซึ่งชี้ให้เห็นทั้งตัวตน ความปรารถนา และชีวิตของคนที่ต่างไปจากชายหญิง ขณะเดียวกันก็ชี้ให้เข้าใจ ระบอบอำนาจของรัฐแบบรักต่างเพศที่กระทำต่อคนกลุ่มนี้

ข้อพิจารณาจากมานุษยวิทยาเคียวรี

ในช่วงทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา นักมานุษยวิทยาที่เปิดเผยตัวตนทางเพศที่ อยู่อกบรรทัดฐานทางสังคม พยายามใช้แนวคิดเคียวรีเพื่ออธิบายประสบการณ์ชีวิต ของคนที่อยู่ในสังคมอื่นและมีเพศภาวะและเพศวิถีที่ไม่สามารถนิยามได้ตามวิธีคิด แบบตะวันตก Weiss (2022) ตั้งข้อสังเกตว่าแวดวงมานุษยวิทยาเคียวรีเต็มไปด้วย ความตึงเครียดในการค้นหาการปฏิบัติทางเพศที่อยู่นอกวิถีคิดและบรรทัดฐานแบบ

ตะวันตก ขณะเดียวกันก็มีการหันกลับมาศึกษาเพศภาวะและเพศวิถีที่เกิดขึ้นในสังคม กระแสหลักไม่ว่าจะเป็นชีวิตของเกย์ เลสเบี้ยน คนรักร่วมเพศ และคนข้ามเพศ สภาวะดังกล่าวทำให้เห็นการเชื่อมข้ามศาสตร์และสาขาวิชาที่สนใจแนวคิดควีเอร์ในมุมมองที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาของสตรีนิยม วัฒนธรรมป๊อป สื่อใหม่ ชาติพันธุ์ และการข้ามพรมแดน

นักมานุษยวิทยาควีเอร์ที่ศึกษาปรากฏการณ์ทางเพศในช่วงเวลาเปลี่ยนผ่านของสังคมโลก เช่น Martin F. Manalansan (2003) Tom Boellstorff (2005) Gloria Wekker (2006) Lisa Rofel (2007) Margot Weiss (2011) ต่างอธิบายสถานการณ์ทางเพศที่โยงใยอยู่กับเรื่องเชื้อชาติ การเหยียดสีผิว อำนาจของลัทธิอาณานิคมและลัทธิชาตินิยม รวมทั้งระบบทุนนิยมยุคโลกาภิวัตน์ กระแสความคิดในช่วงทศวรรษ 2000 เป็นต้นมา ควีเอร์ศึกษาจึงเต็มไปด้วยข้อถกเถียงเรื่องความเป็นสากลของเพศภาวะ เพศวิถี และกระบวนการสร้างตัวตนทางเพศ ซึ่งเป็นส่วนที่แยกไม่ออกจากปัญหาโลกที่ซับซ้อน นักวิชาการที่ใช้แนวคิดควีเอร์จึงมีเป้าหมายและแนวทางที่แตกต่างหลากหลายขึ้นอยู่กับโจทย์ทางสังคมที่ตั้งไว้ Weiss (2022) ตั้งข้อสังเกตว่าการศึกษานักมานุษยวิทยาควีเอร์มักจะวิเคราะห์เรื่องเพศผ่านความเหลื่อมล้ำทางอำนาจโดยชี้ให้เห็นประสบการณ์ของกลุ่มคนที่เป็นชายขอบหรือถูกกดทับทางสังคม เช่น คนผิวดำ แรงงานข้ามชาติ กลุ่มคนจนและด้อยโอกาส (Gill 2018) รวมถึงสนใจกลไกการสร้างและเปลี่ยนตัวตนทางเพศผ่านเทคโนโลยีทางการแพทย์ (Plemons 2017) การแบ่งชนชั้น การใช้ชีวิตแบบเมืองและการสร้างครอบครัว (Benedicto 2014; Brainer 2019) อุตสาหกรรมท่องเที่ยวข้ามชาติและการขายบริการทางเพศ (Meiu 2017)

นักมานุษยวิทยา Lyndon K. Gill (2018) พยายามเชื่อมแนวทางการศึกษาควีเอร์ทั้งสองกระแสโดยให้ความสำคัญกับระบบอำนาจที่เกิดจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่มีอิทธิพลต่อการจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางกามารมณ์ระหว่างคนท้องถิ่นในแคริบเบียนกับนักท่องเที่ยวชาวผิวขาว โดยวิเคราะห์ให้เห็นว่าคนผิวดำในประเทศตรินิแดดและโตเบโกมีวิถีปฏิบัติและแสดงออกถึงอารมณ์รักเพศเดียวกันต่างไปจากชาวตะวันตก Gill อธิบายให้เห็นว่าศิลปินและนักต่อสู้ทางสังคมซึ่งเป็นชายรักชาย และหญิงรักหญิงใช้งานศิลปะเป็นสัญลักษณ์เพื่อถ่ายทอดความรู้สึกทางการเมืองผ่านเรื่องราวทางเพศ ศิลปะและเสียงเพลงจึงเป็นเครื่องตอกย้ำอัตลักษณ์และตัวตนของคนรักเพศ

เดียวกันในสังคมที่ปิดกั้นการแสดงความรักนอกบรรทัดฐานชายหญิง

Gill ไม่ได้ละทิ้งตัวตนของเกย์และเลสเบี้ยน แต่มองในฐานะเป็นผู้กระทำการที่แสดงอารมณ์ความปรารถนาทางเพศที่สวนทางกับกฎเกณฑ์ทางสังคม ขณะเดียวกันก็ชี้ให้เห็นระบอบอำนาจที่กำลังสร้างเงื่อนไขต่อการดำเนินชีวิตของเกย์และเลสเบี้ยน แนวทางการศึกษาของ Gill อาจเป็นตัวอย่างที่บ่งบอกว่าความใส่ใจทั้งเรื่อง “ตัวตนทางเพศ” และ “อำนาจ” เป็นวิธีการที่จะไม่ละเลยอารมณ์ความรู้สึกทางเพศที่อยู่นอกบรรทัดฐาน ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นพยานที่บันทึกเรื่องราวประสบการณ์ของคนที่มีความหลากหลายทางเพศ/เพศวิถีที่แตกต่างจากคนส่วนใหญ่ และมักจะเป็นสิ่งที่ไม่ถูกจดจำในทางประวัติศาสตร์ แนวทางการศึกษาเควีย์ร์ดังกล่าวนี้พยายามค้นหาประสบการณ์ทางเพศของคนชายขอบหรือคนที่ถูกสังคมกีดกันออกไป ทำให้เกิดการบันทึกจดจำเรื่องราว (ethnographic witnessing) ของอารมณ์ความรู้สึกของคนที่ถูกด้อย เช่น คนผิวดำ ชนชั้นแรงงาน กลุ่มชาติพันธุ์ เป็นต้น (Quesada, Gomez, & Vidal-Ortiz 2016; Johnson 2019) ประสบการณ์ของคนชายขอบจึงอาจสะท้อนวิถีคิดและวิถีปฏิบัติทางเพศที่ต่างไปจากบรรทัดฐานของสังคม

เควีย์ร์กับการรื้อหมวดหมู่ทางเพศ

นักวิชาการเควีย์ร์ตั้งคำถามต่อวิถีคิดในการแบ่งประเภทของเซ็กส์ กามารมณ์ และเพศภาวะซึ่งกำหนดขอบเขตที่ชัดเจนของอารมณ์ความรู้สึกและการแสดงตัวตนทางเพศของมนุษย์ หมวดหมู่และชนิดของเพศถูกสร้างขึ้นเพื่อแบ่งแยกกว่าแบบไหนที่ปกติและผิดปกติ (Valentine 2004) การนำหมวดหมู่ของเพศและอารมณ์ทางเพศไปอธิบายประสบการณ์ทางเพศของมนุษย์จึงเป็นเรื่องที่ควรตรวจสอบ การกำหนดหมวดหมู่ทางเพศที่ตายตัวไม่ว่าจะเป็นเพศภาวะชาย หญิง กะเทย และคนข้ามเพศ เพศวิถีของรักต่างเพศ รักเพศเดียวกัน และรักสองเพศ การจัดจำแนกสิ่งเหล่านี้เห็นได้ชัดเจนในสังคมตะวันตก แต่สังคมอื่นอาจมิได้จัดหมวดหมู่ทางเพศตรงกับวิถีคิดของตะวันตก ดังนั้น การสร้างประเภทและหมวดหมู่เป็นเรื่องของสังคมแต่ละแห่งที่ใช้จัดระเบียบชีวิตของมนุษย์ที่ไม่เหมือนกัน (Davis 2019) การทำความเข้าใจปฏิบัติการของหมวดหมู่ทางเพศที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของคนท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องเข้าใจ

การประสานและเชื่อมโยงกันระหว่างความรู้ท้องถิ่นกับวิธีคิดที่มาจากที่อื่น ในสังคมที่เชื่อมเข้าหากัน การจัดหมวดหมู่ทางเพศของบุคคลจึงซับซ้อนและไม่หยุดนิ่ง หมวดหมู่บางอย่างอาจทับซ้อนอยู่กับหมวดหมู่อื่นๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และเงื่อนไขที่บุคคลเข้าไปเกี่ยวข้อง

การศึกษาทางมานุษยวิทยาชี้ให้เห็นว่ารูปแบบพฤติกรรมและวิถีปฏิบัติทางเพศของบุคคลในสังคมนอกตะวันตก ไม่อาจนำหมวดหมู่ทางเพศของตะวันตกไปอธิบายได้ (Byrd 2017, 2020) ทั้งนี้ ภายใต้อิทธิพลของลัทธิอาณานิคมที่ชาวตะวันตกเข้าไปแทรกแซงชีวิตของคนท้องถิ่น ได้นำวิธีคิดเรื่องเพศของตัวเองไปอธิบายพฤติกรรมของคนพื้นเมือง ทำให้เกิดการตีตราและเหยียดหยามพฤติกรรมทางเพศที่ปะปนระหว่างความเป็นหญิงและชาย เช่น เพศชายที่แสดงกิริยาท่าทางและแต่งตัวเป็นหญิงจะถูกตำหนิว่าผิดปกติ (Morgensen 2016) การประณามหยามเหยียดพฤติกรรมทางเพศของคนพื้นเมืองถือเป็นความรุนแรงประเภทหนึ่งซึ่งแสดงออกด้วยการใช้ความรู้ของตัวเองเป็นใหญ่ Morgensen (2016) กล่าวว่านักมานุษยวิทยาควรใส่ใจและให้ความสำคัญกับระบอบอำนาจที่ดำรงอยู่ในลัทธิอาณานิคมที่ครอบงำความรู้เรื่องเพศของมนุษย์ Dankwa (2021) อธิบายว่าในสังคมของชาวกาน่า ความรู้สึกรักชอบและเสนหาเพศเดียวกันมีความคลุมเครือ ไม่สามารถขีดเส้นแบ่งขอบเขตของเพศภาวะและเพศวิถีได้ชัดเจนเหมือนคำอธิบายแบบตะวันตก ตัวอย่างเช่น ผู้หญิงชาวกาน่าที่แสดงความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้หญิงด้วยกัน มิได้นิยามตัวเองเป็นเลสเบี้ยนและไม่กำหนดขอบเขตความสัมพันธ์ที่ตายตัว

ความใกล้ชิดสนิทสนมและความรู้สึกผูกพันทางกายและใจของคนเพศเดียวกันในแต่ละสังคมเกิดขึ้นบนสถานการณ์และเงื่อนไขที่ไม่ตายตัว ดังนั้น การตัดสินให้พฤติกรรมทางเพศเหล่านั้นมีนัยและหมวดหมู่ที่ตายตัวอาจบิดเบือนประสบการณ์และโลกทัศน์ของคนปฏิบัติ Dankwa (2021) กล่าวว่าความสัมพันธ์ของคนเพศเดียวกันเปรียบเสมือนงานศิลปะและบทกวีที่มนุษย์สามารถแสดงความรู้สึกที่รักชอบเขตที่ทำให้บุคคลสัมผัสกับคุณค่าของการให้และการรับ การปกป้องดูแลและการเอาใจใส่ ความรู้สึกเหล่านั้นพร้อมจะเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ตัวตนทางเพศของคนจึงมิใช่สิ่งถาวร นอกจากนั้น การศึกษาของ Savci (2021) ชี้ให้เห็นอิทธิพลความคิดของกระบวนการเรียกร้องสิทธิของเกย์และเลสเบี้ยนที่แผ่ขยายจากตะวันตกไปยัง

ส่วนอื่นของโลก ความคิดเรื่องสิทธิ เสรีภาพ และประชาธิปไตยกำลังเป็นเรื่องทางการเมืองระหว่างประเทศที่กลุ่มองค์กรเกย์และเลสเบี้ยนเข้ามาผลักดันให้รัฐแก้ปัญหาการกดขี่ข่มเหง ชนชั้นกลางในเมืองในประเทศต่างๆ ได้นิยามตัวเองด้วยวาจากรรมสิทธิเกย์และเลสเบี้ยน ซึ่งเป็นการนำหมวดหมู่ทางเพศแบบตะวันตกมาปรับใช้กับสังคมของตนเอง โดยเฉพาะกลุ่มเกย์ในสังคมมุสลิมให้นิยามเพศแบบตะวันตกมาเป็นเครื่องมือเพื่อโจมตีวิธีคิดอนุรักษ์นิยมทางศาสนาที่ปิดกั้นสิทธิของชายรักชาย และคนข้ามเพศ

การศึกษาของ Murray (2015) อธิบายว่ากลุ่มเกย์ในประเทศมุสลิมพยายามเดินทางออกนอกประเทศเพื่อไปใช้ชีวิตในประเทศประชาธิปไตยในตะวันตก กลุ่มเกย์มุสลิมเหล่านี้มองดูบ้านเกิดของตนเองเป็นเหมือนดินแดนปีศาจที่ทำร้ายชีวิตของพวกเขา และมองชาติตะวันตกเป็นดินแดนเสรีภาพที่สามารถแสดงตัวตนทางเพศได้อย่างอิสระ เช่นเดียวกับการศึกษาของ Camminga (2019) ชี้ว่าคนข้ามเพศในประเทศต่างๆ ในทวีปแอฟริกาย้ายถิ่นเข้าไปอาศัยอยู่ในประเทศแอฟริกาได้ เพราะเชื่อว่าเป็นประเทศที่ยอมรับคนที่มีความหลากหลายทางเพศ โดยที่ผู้อพยพกลุ่มนี้คิดว่าอัตลักษณ์ของตนเองอยู่ในหมวดหมู่ของ “transgender” ซึ่งเป็นขอบเขตที่ต่างไปจากผู้หญิงและผู้ชาย การศึกษาเหล่านี้สะท้อนว่า “หมวดหมู่ทางเพศ” ถูกสร้างและถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองทั้งจากกลุ่มผู้มีอำนาจและผู้ที่ถูกกีดกันทางสังคม

การเคลื่อนไหวชีวิตกับความตาย

Puar (2007) และ Haritaworn, Kuntsman and Posocco (2014) อธิบายว่าภายใต้ระบอบอำนาจของทุนนิยมโลก ลัทธิอาณานิคมและจักรวรรดินิยม พฤติกรรมและการปฏิบัติทางเพศบางอย่างถูกวาดล้างและถูกทำลาย บางอย่างได้รับการเชิดชูและยกย่อง ในแง่นี้ควิยรศึกษาคือความพยายามที่จะเข้าใจการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อมีชีวิตรอดของมนุษย์ในสถานการณ์และสภาพแวดล้อมที่อันตราย ระบอบอำนาจที่ดำรงอยู่ในสังคมลัทธิมีอิทธิพลต่อการใช้ชีวิตของมนุษย์ ตัวอย่างเช่น ความคิดเรื่องเชื้อชาติที่สร้างความไม่เท่าเทียมระหว่างคนผิวขาวและคนผิวดำ ความยึดมั่นในเรื่องเชื้อชาติที่บริสุทธิ์ทำให้ชนชั้นล่างเผ่าพันธุ์ชาวยิวในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ตรงข้ามกับความคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนที่สนับสนุนโอกาสให้มนุษย์แสดงตัวตนในแบบที่ตนเองต้องการ ทั้งเรื่อง

เชื้อชาติและสิทธิมนุษยชนต่างเป็นระบอบอำนาจที่เกี่ยวข้องกับการสร้างและทำลายชีวิต Haritaworn, Kuntsman and Posocco (2014) ตั้งข้อสังเกตว่าความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เกย์ เลสเบี้ยน และคนข้ามเพศเข้าไปเกี่ยวข้องกับลัทธิสร้างนิยมของการมีชีวิตและความตาย ถือเป็นกลไกในการต่อรอง ตรวจสอบ ทำลาย วิพากษ์วิจารณ์และโค่นล้มความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่รัฐ ผู้ปกครองและผู้มีอำนาจทางสังคมกำลังสร้างบรรทัดฐานที่ปิดกั้นการมีชีวิตของคนรักเพศเดียวกันและคนข้ามเพศ

Shakhsari (2014a, 2014b, 2020) อธิบายว่าในประเทศอิหร่าน ชายรักชายจะถูกฆ่าอย่างชอบธรรมภายใต้กฎหมาย กล่าวคือ รัฐอิสลามมีอำนาจเหนือชีวิตของพลเมือง กลุ่มเกย์และคนข้ามเพศในอิหร่านจึงมีชีวิตอยู่ด้วยความไม่แน่นอนและเสี่ยงที่จะถูกรัฐกำจัดออกจากสังคม เช่นเดียวกับ Edelman (2021) กล่าวว่ากลุ่มคนข้ามเพศที่มีชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบันใช้ชีวิตด้วยความทุกข์ เนื่องจากคนข้ามเพศมิได้รับการยอมรับจากสังคมและมักจะเผชิญกับความรุนแรงประเภทต่างๆ ทั้งการด่าด้วยคำหยาบคาย การแสดงความรังเกียจ และการทำร้ายร่างกาย ชีวิตของคนข้ามเพศจึงเป็นภาพสะท้อนความเป็นไปได้ที่จะมีชีวิตอยู่ในสถานการณ์ที่เต็มไปด้วยอุปสรรคอันตราย และความรุนแรง (Manalansan 2015) การศึกษาของ Agard-Jone (2012, 2013) สนใจประวัติศาสตร์สังคมและเพศในประเทศมาร์ตีนิกซึ่งเป็นเกาะในเขตทะเลแคริบเบียนและเคยเป็นดินแดนอาณานิคมของฝรั่งเศส พบว่าชีวิตของคนพื้นเมืองผิวดำมีการเปลี่ยนแปลงภายใต้ระบบเกษตรกรรมเพื่อการค้าและปัจจุบันเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางทะเลของชาวตะวันตกที่ชื่นชอบหาดทรายและทะเลสีคราม คนท้องถิ่นใช้ประโยชน์จากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติพร้อมกับการแสวงหาความสุขทางเพศริมชายหาดที่มีชื่อว่า Les Salines ของเมือง Sainte-Anne ซึ่งเป็นแหล่งรวมตัวของกลุ่มชายรักชายที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ ชีวิตของคนรักเพศเดียวกันในเมืองแห่งนี้คือสัญลักษณ์ของการต่อต้านกฎเกณฑ์ทางสังคม ในขณะที่หาดทรายคือภูมิประเทศที่ขับเคลื่อนอารมณ์ความรู้สึกทางเพศให้กับคนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว

ตัวอย่างคำอธิบายของ Agard-Jone (2012, 2013) ทำให้เข้าใจว่าเครือข่ายรกรากกำลังชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันระหว่างมนุษย์และสิ่งที่มีไม่มนุษย์ สภาวะดังกล่าวคือการทำลายเส้นแบ่งและหมวดหมู่ของมนุษย์และวัตถุสิ่งของ นำไปสู่การทำความเข้าใจใหม่เกี่ยวกับการมีชีวิตและการใช้ชีวิต จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ของ

ชายรักชายในมาร์ตินิกดำเนินไปบนจินตนาการของความสุขทางเพศบนภูมิประเทศที่สวองาม ความเข้าใจดังกล่าวช่วยให้มองเห็นข้อจำกัดของการขีดเส้นแบ่งของสิ่งต่างๆ และทบทวนว่าบรรทัดฐานที่สร้างโดยมนุษย์อาจบดบังศักยภาพของการอยู่ร่วมกับสิ่งอื่น (Muñoz et al. 2015) ในประเด็นนี้ Weiss (2022) กล่าวว่าเคย์รียคือ “ความสามารถของการมีชีวิต” (vitality) ที่บ่งบอกว่ามนุษย์อาศัยสิ่งอื่นในการช่วยส่งเสริมชีวิตให้ดำเนินต่อไป ขณะเดียวกันก็บ่งชี้ว่าการดิ้นรนของคนที่มีความรู้สึกทางเพศที่อยู่นอกบรรทัดฐานของสังคมมิได้แยกตัวเองออกจากสิ่งอื่น แต่พึ่งพาอาศัยสิ่งเหล่านั้นเพื่อให้มีชีวิตรอด

พลังแห่งการมรณ

Lorde (1984) เสนอว่าความปรารถนาทางเพศเปรียบเสมือนพลังของชีวิตโดยนำประสบการณ์ส่วนตัวในฐานะเป็นผู้หญิงผิวดำที่รักเพศเดียวกัน เธออธิบายให้เห็นกฎเกณฑ์และอำนาจที่เกิดจากสังคมชายเป็นใหญ่ การเหยียดสีผิว การแบ่งแยกชนชั้น และบรรทัดฐานแบบรักต่างเพศที่ผลักดันให้เธอกลายเป็นคนชายขอบที่น่ารังเกียจ นอกเหนือจากการชี้ให้เห็นอัตลักษณ์ที่ทับซ้อนกันแล้ว Lorde ยังอธิบายให้เข้าใจว่าประสบการณ์ของการถูกเหยียดหยามและการมีชีวิตที่อยู่นอกกฎเกณฑ์คือพลังของการต่อสู้เพื่อให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลง อารมณ์ทางเพศในความคิดของ Lorde มีใช้ความหลงใหลในเรื่อนร่าง แต่เป็นความสามารถของมนุษย์ที่จะแสดงความรู้สึกที่ทำทนายระบอบอำนาจที่กดทับชีวิต คำอธิบายของ Lorde มีอิทธิพลต่อการศึกษาของ Allen (2011, 2012, 2013) ที่ชี้ให้เห็นว่าการมรณและความปรารถนาคือรูปแบบของ “การสร้างตัวตน” โดยเฉพาะในกรณีของเกย์ผิวดำในประเทศคิวบาที่ถูกกดขี่ข่มเหงและมีชีวิตอยู่อย่างยากลำบาก ในสภาวะที่ทุกขัทรมาณ ทำให้เกย์ผิวดำใช้แรงปรารถนาทางเพศและความต้องการอิสรภาพเพื่อสร้างชีวิต

การศึกษาของ Weiss (2015, 2020) อธิบายว่าแรงปรารถนาทางเพศทำให้กลุ่มคนรักเพศเดียวกันกล้าที่จะออกมาต่อสู้ทางการเมือง ขณะเดียวกันก็ทำให้พวกเขาค้นพบคนที่เป็นที่รัก แรงปรารถนาทางเพศที่สวนทางกับบรรทัดฐานจึงเป็นเสมือนพื้นที่ของการตรวจสอบและช่วยให้เกิดการแสวงหาสิ่งใหม่ๆ ที่ไม่เหมือนเดิม Weiss

เชื่อว่าควียริศึกษาทำให้เห็นช่องโหว่และความเป็นธรรมที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ ทำให้เกิดแรงผลักดันที่จะแสวงหาเส้นทางใหม่ๆ ในการมีชีวิต ในขณะที่ Muñoz (2009) ชี้ให้เห็นว่าความปรารถนาทางเพศที่อยู่นอกกฎเกณฑ์สังคม คือเครื่องมือที่ทำให้เห็นว่าโลกนี้มีข้อจำกัดอย่างไร และมีบางสิ่งบางอย่างที่มนุษย์มองข้ามไป ส่วน Gill (2012, 2018) อธิบายว่าความปรารถนาทางเพศเปรียบเสมือนเครื่องมือสำหรับการสร้างความรู้ เป็นการมองเห็นสิ่งต่างๆ ในโลกและแสวงหาวิธีที่จะอยู่ในโลก ตัวอย่างเกย์ เลสเบียน และคนข้ามเพศผิวดำในประเทศตริเนแดดและโตเบโก พวกเขาแสดงอารมณ์ความรู้สึกผ่านงานศิลปะและการสร้างกลุ่มของตัวเอง รวมทั้งพวกเขาใช้ความปรารถนาทางเพศเป็นเครื่องมือทางการเมืองเพื่อต่อสู้กับความไม่เป็นธรรม ดังนั้น อารมณ์ความรู้สึกและความปรารถนาทางเพศที่อยู่นอกกฎเกณฑ์ทางสังคมคือส่วนประกอบของการมีตัวตน และการสร้างความสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ ที่แตกต่างไปจากบรรทัดฐาน

การศึกษาของ Lara (2020, 2021) ชี้ให้เห็นว่าในประเทศสาธารณรัฐโดมินิกัน คนผิวดำที่รักเพศเดียวกันและอยู่นอกบรรทัดฐานทางเพศแบบตะวันตก รวมตัวกันสร้างกลุ่มขึ้นมาเพื่อเคลื่อนไหวเรียกร้องความเป็นธรรมท่ามกลางระบอบอำนาจของศาสนาคริสต์ที่ไม่ยอมรับพฤติกรรมรักเพศเดียวกัน การแสดงความปรารถนาทางเพศที่สร้างสำนักทางการเมืองนี้คนผิวดำได้เชื่อมสิ่งต่างๆ เข้ามารวมกันไม่ว่าจะเป็นความรัก ความหวังใจ เชื้อชาติ ที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อม การศึกษาของ Stout (2014) ชี้ให้เห็นการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและเศรษฐกิจของประเทศคิวบาหลังจากที่เป็นอิสระจากอำนาจของสหภาพโซเวียตในทศวรรษ 1990 การเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลให้การแสดงอารมณ์ทางเพศของประชาชนเปลี่ยนไป โดยเฉพาะการแสดงตัวของเกย์ เลสเบียน และคนข้ามเพศที่ใช้ชีวิตด้วยการขายบริการทางเพศ เกย์ที่มีฐานะดีบางคนหันมาแสดงความรัก เลี้ยงดูและใช้ชีวิตอยู่กับผู้ชายที่ขายบริการทางเพศ ในขณะที่เลสเบียนบางคนเลิกอาชีพขายบริการและหันมาสร้างความสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยวยุโรปชายชาวต่างชาติเพื่อหารายได้เลี้ยงชีพ ส่วนการศึกษาของ Mitchell (2015) อธิบายให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้ขายบริการกับเกย์นักท่องเที่ยวยุโรปในประเทศบราซิล ซึ่งเป็นการรื้อขอบเขตความหมายเกี่ยวกับความรัก ความใคร่และการบริโภค ความสัมพันธ์ลักษณะนี้ดำเนินไปบนจินตนาการเกี่ยวกับความเป็นชาย เชื้อชาติ ชนชั้น ฐานะทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีความแตกต่างทางวัฒนธรรม

จะเห็นว่าความปรารถนาทางเพศที่อยู่นอกกฎเกณฑ์สังคมได้ลบล้างและรื้อความเชื่อเดิมเกี่ยวกับความรัก ความสัมพันธ์ และการพึ่งพาอาศัย รวมถึงตั้งคำถามเกี่ยวกับการสร้างตัวตนบนระบอบอำนาจที่ไม่หยุดนิ่ง เคียวรีศึกษาอาจช่วยให้เห็นการเคลื่อนที่ของตัวตนในรูปแบบต่างๆ ซึ่งมนุษย์สามารถใช้ความปรารถนาที่พัวพันกับวัตถุสิ่งของและสภาพแวดล้อมเป็นเครื่องมือในการรื้อและสร้างตัวตนได้

การสร้างความรู้แบบเคียวรี

ในการสร้างความรู้ตามภาวะเรียบและบรรทัดฐานทางสังคม นักวิชาการมักจะอาศัยวิธีการตีความสัญลักษณ์หรือการค้นหาคำตอบจากผู้ให้ข้อมูล ในขณะที่ Boellstorff (2007) กล่าวว่าวิวิธวิทยาของการสร้างความรู้แบบมานุษยวิทยาจะสนใจประสบการณ์เฉพาะของมนุษย์และพยายามค้นหาข้อจำกัดของการสร้างความรู้แบบต่างๆ ส่วนเคียวรีศึกษาจะสนใจประสบการณ์ที่อยู่นอกบรรทัดฐาน จำต้องได้ และซับซ้อน สิ่งสำคัญคือการนำผัสสะและความรู้สึกมาเป็นเครื่องมือสำหรับการเข้าถึงสิ่งต่างๆ (Gill 2018) การนำเสนอความรู้และถ่ายทอดประสบการณ์ของมนุษย์ นักวิชาการหลายคนอาจนำเสนอในรูปแบบที่มีข้อเขียน เช่นงานศิลปะ บทกวี การแสดงภาพถ่าย กราฟฟิค การเต้น สื่อผสมผสาน เป็นต้น แต่การนำเสนอด้วยวิธีการเหล่านี้มิใช่แนวทางของเคียวรีศึกษา Weiss (2022) กล่าวว่าเคียวรีคือการอธิบายให้เห็นความคลุมเครือ ความไม่ลงรอย ความไม่สมบูรณ์ และความไม่แน่นอนของสิ่งต่างๆ สถานะดังกล่าวจะเกิดขึ้นในความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อมนุษย์และสิ่งอื่น ประเด็นสำคัญคือความคลุมเครือเกี่ยวข้องกับผู้กระทำการที่หลากหลายและดำเนินไปพร้อมกับกฎเกณฑ์ทางสังคม

นักวิชาการเคียวรีพยายามชี้ให้เห็นสิ่งที่ขัดแย้งกับโครงสร้างและระเบียบที่มั่นคง โดยชี้ให้เห็นว่าสิ่งที่เป็นระเบียบกฎเกณฑ์และบรรทัดฐาน เช่น การแยกคู่ตรงข้ามทางเพศระหว่างหญิงกับชาย ระหว่างคนรักต่างเพศและคนรักเพศเดียวกัน คู่ตรงข้ามเหล่านี้ล้วนเป็นระบอบอำนาจที่จำกัดเสรีภาพและความเป็นไปได้อื่นๆ ที่มนุษย์ควรแสดงออก และค้นหา Boyce, Gonzalez-Polledo and Posocco (2020) กล่าวว่าเคียวรีศึกษาคือการค้นหารอยแยกที่เกิดขึ้นระหว่างตัวตนและความหมาย เป็นการสำรวจสิ่งที่เข้ากันไม่ได้และตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับความสมบูรณ์และเอกภาพของตัวตน ในขณะที่ Moore

(2020) กล่าวว่า เควียร์ศึกษาคือการวิพากษ์บรรทัดฐาน ขณะเดียวกันก็พยายามขยายขอบเขตความเข้าใจใหม่ๆ เกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางสังคม พร้อมเสนอว่า เควียร์ควรตั้งคำถามต่อวิถีวิทยาและญาณวิทยาของตัวเองซึ่งก่อตัวขึ้นบนความสนใจเรื่องเพศภาวะและเพศวิถี Weiss (2022) ตั้งข้อสังเกตว่าเควียร์ศึกษาที่พยายามก้าวข้ามเรื่องทางเพศและสนใจปรากฏการณ์สังคม อาจกำลังกลับไปหมกมุ่นอยู่กับเรื่องความรู้สึกทางเพศของคนที่ถูกกดทับทางสังคมมากขึ้น ดังนั้น ช่องว่างระหว่างแนวทางศึกษาที่เน้นตัวตนทางเพศของมนุษย์ กับการศึกษาที่วิพากษ์อำนาจทางสังคม คือวิธีการสร้างความรู้บนข้อจำกัดของแนวคิดทฤษฎีที่ไม่สามารถอธิบายประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจริง

นักมานุษยวิทยาเควียร์พยายามชี้ให้เห็นปฏิบัติการของมนุษย์ในสังคมอื่นๆ ที่มีโลกทัศน์ต่างไปจากตะวันตก เพื่อตรวจสอบว่าหมวดหมู่ทางเพศในแต่ละสังคมเกี่ยวข้องกับระบบอำนาจอย่างไร มีการต่อต้านและรื้อทำลายอย่างไร สิ่งเหล่านี้ อาจช่วยให้เข้าใจว่าอำนาจทำงานร่วมกับสิ่งใดบ้าง ส่งผลต่อการมีชีวิตและการปิดกั้นชีวิตอย่างไร ทำให้เห็นศักยภาพของอารมณ์และความปรารถนาของมนุษย์อย่างไร รวมทั้งการทำทลายความรู้กระแสหลักและเสนอวิธีการใหม่ในการสร้างความรู้ ประเด็นนี้ Gill (2018) ตั้งข้อสังเกตว่าเควียร์ศึกษาเปรียบเสมือนเป็นวิถีวิทยาที่ช่วยเปิดเผยสิ่งที่ถูกปกปิดไว้ (revelatory methodology) ทำให้เห็นความไม่ลงรอยของสิ่งต่างๆ ที่เปลือกนอกดูเหมือนเป็นความสมบูรณ์แบบแต่ภายในกำลังผุพัง เควียร์ศึกษาชี้ให้เห็นประสบการณ์ที่ถูกรื้อและสร้างใหม่ตลอดเวลา โดยไม่คาดหวังในความมั่นคงของสิ่งที่จะเกิดขึ้น แนวทางเควียร์ศึกษาในปัจจุบัน นักวิชาการแต่ละคนต่างมีแนวทางของตัวเอง ซึ่งบางคนเน้นประสบการณ์ทางเพศของมนุษย์ แต่บางคนอาจสนใจบริบทอำนาจที่มีอิทธิพลต่อชีวิต ไม่ว่าจะเป็นแนวทางไหน เควียร์ศึกษาก็น่าจะพยายามเชื่อมโยงเรื่องราวทางเพศเข้ากับระบบอำนาจภายใต้สถานการณ์ต่างๆ ไม่ว่านักวิชาการเควียร์จะค้นหาประสบการณ์ในมิติใดก็ตาม วิธีคิดแบบเควียร์ก็ไม่ใช่สิ่งที่มีเอกภาพและไม่มีสูตรสำเร็จ Weiss (2022) กล่าวว่าเควียร์คือแรงปรารถนาที่จะคิดต่างไปจากบรรทัดฐาน ซึ่งแรงปรารถนานี้เต็มไปด้วยความปั่นป่วนและความผิดหวัง สภาวะดังกล่าวนี้อาจเป็นสิ่งที่เลี่ยงไม่ได้และเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตลอดเวลา เควียร์จึงดำเนินไปพร้อมกับความไม่แน่นอนและยากต่อการกำหนดนิยามที่ชัดเจน

ความคิดเควียร์ในวงวิชาการไทย

จากการทำความเข้าใจข้อโต้แย้งในแวดวงเควียร์ศึกษาในสังคมตะวันตก จะเห็นว่าประเด็นสำคัญที่แนวคิดเควียร์ได้หยิบยื่นให้คือวิธีการทำความเข้าใจสถานะที่อยู่นอกกฎระเบียบและบรรทัดฐาน อันหมายถึงสภาพชีวิตที่ไม่สามารถกำหนดนิยามตัวตนที่ชัดเจนและสามารถเปลี่ยนไปในสถานการณ์ต่อรองกับอำนาจที่ซับซ้อน เมื่อย้อนมองดูการศึกษาของนักวิชาการไทยที่นำแนวคิดเควียร์เข้ามาเป็นแนวตาคาจเริ่มต้นจากการประชุม The International Conference of Asian Queer Studies ซึ่งจัดขึ้นที่กรุงเทพฯ ครั้งแรกในปี พ.ศ.2548 โดยมี Peter A. Jackson เป็นผู้ริบบทบาทสำคัญในการรวบรวมนักวิชาการต่างชาติและนักวิชาการไทยที่กำลังทำวิจัยในประเด็นเกย์ เลสเบี้ยน และคนข้ามเพศ การประชุมครั้งนี้มุ่งเน้นการส่งเสริมสิทธิของกลุ่มคนดังกล่าวพร้อมกับความพยายามที่จะผลักดันให้คำว่า “เควียร์” เป็นที่ตระหนักในแวดวงวิชาการไทย และเพื่อใช้เป็นคำเรียกรวมของความหลากหลายทางเพศ นอกจากนั้นยังต้องการทำความเข้าใจเควียร์ในบริบทสังคมแบบเอเชียที่มีเงื่อนไขของการจัดแบ่ง อารมณ์และพฤติกรรมทางเพศต่างไปจากตะวันตก

บทความเกี่ยวกับสังคมไทยมีเพียง 2 เรื่องที่นำเสนอในการประชุมครั้งนี้ คือ Stephane Rennesson (2005) เรื่อง Transgender culture and Thai boxing อธิบายว่ามวยไทยถูกนำเสนอเชิงสังคมในฐานะกีฬาของผู้ชาย แต่เมื่อมีกะเทย “น้องต๋ม” หรือชายที่แสดงออกแบบหญิงเข้ามาเล่นมวยไทย ทำให้เกิดการตั้งคำถามว่ามวยไทยยังคงเป็นกีฬาสำหรับผู้ชายจริงหรือ ถ้าเพศอื่นที่มีได้มีความเป็นชายตามอุดมคติของสังคมสามารถฝึกมวยไทยได้ ความเป็นชายของมวยไทยจึงเป็นสิ่งที่ลื่นไหล มิได้ยึดอยู่กับเพศ สรีระที่ธรรมชาติกำหนด และบทความของ Oradol Kaewprasert (2005) เรื่อง The Very First Series of Thai Queer Cinemas--What was Happening in the 1980s? ชี้ให้เห็นทัศนคติของคนไทยที่มีต่อกะเทยในช่วงทศวรรษ 1980 ซึ่งสะท้อนออกมาในภาพยนตร์เรื่องเพลงสุดท้าย ออกฉายในปี พ.ศ.2528 ประเด็นที่น่าสนใจคือภาพยนตร์ไทยกำลังผลิตภาพจำเกี่ยวกับกะเทยในฐานะเป็นผู้มีปมด้อย ผิดหวังในความรัก และอารมณ์แปรปรวน ภาพจำดังกล่าวตอกย้ำให้สังคมรู้สึกสงสารผู้ที่เป็นกะเทย ซึ่งต่างจากสังคมตะวันตกที่ภาพยนตร์เควียร์พยายามต่อสู้เรื่องสิทธิและความเท่าเทียม

ต่อมาหนังสือเพศหลากหลายเจดส์ โดย นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ และปีเตอร์ แจ็คสัน (2556) ซึ่งได้อธิบายว่า เครียร์คือเพศนอกกรอบ หมายถึงสภาวะทางเพศที่อยู่นอกระเบียบกฎเกณฑ์ทางสังคมและบรรทัดฐานของผู้ชายผู้หญิง รวมทั้งคำอธิบายของปีเตอร์ เอ แจ็คสัน นักวิชาการชาวออสเตรเลียที่บุกเบิกการศึกษาสังคมและวัฒนธรรมของเกย์และกะเทยในสังคมไทยตั้งแต่งานเขียนเรื่อง Dear Uncle Go: Male Homosexuality in Thailand ตีพิมพ์เมื่อปี ค.ศ.1995 และปรับปรุงใหม่โดยเพิ่มประเด็นทอมดี้และหญิงรักหญิงเข้าไปในหนังสือเรื่อง First Queer Voices from Thailand ตีพิมพ์ในปี ค.ศ.2016 แจ็คสันให้ความสนใจกับบริบทสังคมและวัฒนธรรมที่หลากหลายในภูมิภาคต่างๆ ของไทย ซึ่งทำให้การแสดงตัวตนและคำเรียกเพศที่อยู่นอกบรรทัดฐานไม่เหมือนกันและไม่สามารถนำกรอบคิดแบบตะวันตกมาอธิบายได้อย่างตรงไปตรงมา

ผู้เขียนขอเริ่มต้นจากข้อสังเกตจากหนังสือเพศหลากหลายเจดส์เพื่อเป็นข้อเปรียบเทียบว่า “เครียร์” ที่ถูกอธิบายโดยนักวิชาการไทยมีความแตกต่างจากหนังสือเล่มนี้อย่างไร ในเบื้องต้นผู้เขียนพบว่า นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ และปีเตอร์ แจ็คสัน (2556) เสนอให้มองท้องถิ่นในฐานะเป็นพื้นที่ปฏิบัติการเชิงวัฒนธรรมทางเพศที่หลากหลายโดยไม่นำเอาบรรทัดฐานชีวิตของเกย์ กะเทย ทอมดี้ชนชั้นกลางที่อาศัยอยู่ในเมืองกรุงเทพฯ มาเป็นมาตรฐานที่ทำให้ “เพศนอกกรอบ” ในท้องถิ่นถูกเหมารวมว่าเลียนแบบเพศภาวะและเพศวิถีแบบคนเมืองสมัยใหม่ ข้อควรระวังดังกล่าวนี้สามารถช่วยให้นักวิชาการค้นหาและสำรวจลักษณะเฉพาะที่คนท้องถิ่นคิดและปฏิบัติต่างไปจากเกย์ กะเทย ทอมดี้ที่ถูกนำเสนอผ่านสื่อกระแสหลัก รวมถึงมิติทางเพศที่สัมพันธ์กับชนชั้นชาติพันธุ์ ช่วงอายุ ความเชื่อทางศาสนาและวัฒนธรรมบริโภค เช่นเดียวกับหนังสือเรื่อง เมื่อร่างกลายเป็นเพศ นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ (2560) และ Peter A. Jackson (2017) ชี้ให้เห็นวิธีการที่คนรักเพศเดียว คนข้ามเพศ และคนที่ไม่นิยามตนเองเป็นเพศใดพยายามไถ่เกียกกับระบอบอำนาจเสรีนิยมใหม่เพื่อที่จะมีชีวิตอยู่กับการบริโภคสินค้า บริการ ความปรารถนา และสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล ประเด็นนี้ทำให้เกิดคำถามว่าเกย์ กะเทย ทอมดี้ในสังคมไทยมีอำนาจในตัวเองหรือไม่ อำนาจดังกล่าวมีเท่ากันหรือไม่ สิ่งที่เราเรียกว่า “ตัวตนทางเพศ” เกิดขึ้นและดำรงอยู่อย่างถาวรตามธรรมชาติ หรือเป็นส่วนผสมระหว่างวิถีปฏิบัติทางร่างกาย ความรู้สึก และระบอบความรู้ที่ถูกสร้างขึ้นมา

การศึกษาอีกเรื่องหนึ่งของนักมานุษยวิทยาชาวอเมริกัน Megan Sinnott

(2004) เรื่อง Toms and Dees: Transgender Identity and Female Same-Sex Relationships in Thailand เป็นการอธิบายให้เห็นว่าการนิยามอัตลักษณ์ของหญิงรักหญิงในสังคมไทยสมัยใหม่นำคำเรียกแบบตะวันตกคือ “ทอม” (มาจากคำว่า tomboy) และ “ดี้” (มาจากคำว่า lady) มาจัดหมวดหมู่ความสัมพันธ์และการแสดงบทบาทระหว่างคู่รักที่เป็นเพศหญิง ซึ่งการนิยามดังกล่าวแตกต่างไปจากการนิยามเลสเบี้ยนในสังคมตะวันตก นอกจากนั้น Sinnott ยังอธิบายความไม่สอดคล้องกันของระบบเพศภาวะและเพศวิถีของตะวันตกกับวิถีปฏิบัติทางเพศที่ปรากฏอยู่ในหญิงรักหญิงในสังคมไทยในบทความเรื่อง Korean-pop, Tom Gay Kings, Les Queens and the Capitalist Transformation of Sex/Gender Categories in Thailand ซึ่งชี้ให้เห็นว่าเพศหญิงรุ่นใหม่ในสังคมไทยที่แสดงบทบาทและพฤติกรรมแบบผู้ชายซึ่ง Sinnott เรียกว่า “ผู้หญิงเคียวรี” (queer woman) ได้นำสไตล์นักร้องชายเกาหลีที่รู้จักในนาม “ความเป็นชายที่นุ่มนวล” มาเป็นแนวทางปฏิบัติ ซึ่งช่วยให้คนกลุ่มนี้ปรับภาพลักษณ์และสรีระความเป็นชายแบบ “สาวหล่อ” ด้วยการบริโภคสินค้าแฟชั่นและผลิตภัณฑ์สุขภาพและความงาม ประเด็นที่น่าสนใจคือ การนิยามอัตลักษณ์ทางเพศในสังคมไทยสัมพันธ์กับการบริโภคข้ามวัฒนธรรมที่บ่งบอกถึงความไม่นิ่งในคำเรียกเพศ

หนังสือที่ Peter A Jackson เป็นบรรณาธิการเรื่อง Queer Bangkok: 21st Century Markets, Media, and Rights ตีพิมพ์ในปี ค.ศ.2011 รวมบทความของนักวิชาการไทยและต่างชาติที่อธิบายให้เห็นสถานการณ์สื่อ สิทธิมนุษยชน และระบบทุนนิยมที่สร้างเงื่อนไขใหม่ๆ เกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์ การแสดงตัวตน และการนิยามอัตลักษณ์ของกลุ่มคนที่อยู่นอกบรรทัดฐานทางเพศ บทความของ Peter A. Jackson ในหนังสือเล่มนี้คือ Queer Bangkok after the Millennium: Beyond Twentieth-Century Paradigms อธิบายให้เห็นว่า “เคียวรี” ในสังคมไทยคือพฤติกรรมอัตลักษณ์วัฒนธรรม และชุมชนที่ทำหายหรือก้าวข้ามบรรทัดฐานทางเพศของชายหญิง Jackson เสนอว่าคำเรียกเพศในสังคมไทยมีอยู่หลากหลาย ได้แก่ ผู้หญิง ผู้ชาย เกย์ กะเทย ทอม ดี๊ ตู๊ด แต๋ว หญิงรักหญิง ชายรักชาย หญิงข้ามเพศ ชายข้ามเพศ คำเรียกเหล่านี้ล้วนจัดอยู่ในระบบคิดเรื่อง “เพศ” ที่บุคคลสามารถสร้างคำเรียกใหม่ๆ ได้ตลอดเวลา จนถึงช่วงต้นทศวรรษ 2000 จะพบคำเรียกเพศเกิดขึ้นอีกจำนวนมาก เช่น เกย์รูก เกย์รับ เกย์โบท เกย์โบ เกย์สาว เกย์แมน สาวห้าว สาวหล่อ เลส เลสคิง เลสควีน

ทอมเกย์ กะเทยควาย กระเทยลูกเจี๊ยบ หัวโปก เป็นต้น คำเรียกดังกล่าวคือวิถีคิดเรื่องเพศในสังคมไทยที่สนใจเจตของการแสดงความเป็นชายและหญิงที่ต่างกัน

งานศึกษาชิ้นต่อมาของ Thomas Baudinette (2019) เรื่อง Lovesick, The Series: Adapting Japanese 'Boys Love' to Thailand and the Creation of a New Genre of Queer Media พยายามศึกษารูปแบบของสื่อที่เรียกว่านิยายและซีรีส์วายที่ก่อตัวขึ้นในช่วงทศวรรษ 2550 สื่อประเภทนี้ได้รับอิทธิพลจากนิยายแนว Yaoi หรือ Boys Love ที่แพร่หลายและนิยมในหมู่วัยรุ่นหญิงของญี่ปุ่น นิยายแนวนี้นำเสนอเรื่องด้วยตัวละครชายที่มีความรักและความสัมพันธ์แบบโรแมนติกกับผู้ชายด้วยกัน แต่นิยายและซีรีส์ที่ปรากฏอยู่ในสังคมไทยซึ่ง Baudinette เลือกรับศึกษาจากซีรีส์เรื่อง Love Sick The Series หรือรักรุ่น วัยรุ่นแสบ ที่ออกฉายในปี พ.ศ.2557 ซึ่งถือเป็นซีรีส์ชายรักชายเรื่องแรกที่เผยแพร่ทางโทรทัศน์ ข้อค้นพบที่น่าสนใจคือซีรีส์ดังกล่าวปรับโครงเรื่องให้ตัวละครชายเป็นรักต่างเพศที่บังเอิญมีความสัมพันธ์กับคนเพศเดียวกันและผลิตซ้ำภาพลักษณ์ความเป็นชายตามบรรทัดฐานที่สังคมกำหนด การนำเสนอความรักระหว่างผู้ชายในซีรีส์เรื่องนี้จึงเป็นทั้งการอ้างบรรทัดฐานแบบรักต่างเพศและเปิดเผยให้เห็นความรักและเพศวิถีนอกกรอบซึ่ง Baudinette นิยามว่าเป็น “เพศวิถีเคียวรี”

งานศึกษาของ Paul Statham and Sarah Scuzzarello (2021) เรื่อง Transgender Kathoey and Gay Men Using Tourist-Zone Scenes as 'Social Opportunities' for Nonheteronormative Living in Thailand ศึกษาชีวิตเกย์และกะเทยที่มีฐานะยากจนและมีภูมิลำเนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ประเด็นสำคัญคือคนกลุ่มนี้เป็นคนชายขอบที่ดิ้นรนต่อสู้กับระบอบอำนาจของรักต่างเพศที่เกิดขึ้นในครอบครัวและที่ทำงาน ทำให้ต้องย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในเมืองซึ่งเป็นแหล่งเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว การศึกษานี้ได้เปิดเผยให้เห็นว่าการแสดงตัวตนทางเพศในสังคมไทยจำเป็นต้องวิเคราะห์ให้เห็นความเหลื่อมล้ำทางชนชั้นและฐานะทางเศรษฐกิจซึ่งมีผลทำให้คนที่มีเพศภาวะต่างไปจากชายหญิงได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม การที่เกย์และกะเทยเลือกใช้ชีวิตอยู่ในพื้นที่ที่มีความคึกคักและเฟื่องฟูจากการท่องเที่ยวอาจเป็นการได้รับโอกาสเพื่อสร้างตัวตนผ่านการทำงานบริการและสร้างความบันเทิงให้กับชาวต่างชาติ ซึ่งเสมือนเป็นการใช้ประโยชน์จากระบบทุนนิยมและอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

การศึกษาข้างต้นที่ผู้เขียนหยิบยกขึ้นมากล่าวในบทความนี้อาจช่วยให้เข้าใจว่าสถานะควิยรศึกษาในสังคมไทยซึ่งก่อตัวบนความร่วมมือระหว่างนักวิชาการไทยและนักวิชาการตะวันตกได้ให้คำอธิบายที่สอดคล้องกับข้อถกเถียงจากแวดวงควิยรศึกษาและมานุษยวิทยาควิยรในสังคมตะวันตกอย่างไร ประเด็นที่ผู้เขียนค้นพบจากการทบทวนการศึกษาเหล่านี้คือ ควิยรศึกษาในสังคมไทยสนใจวิถีคิดเรื่องเพศและการจัดแบ่งหมวดหมู่ของคำเรียกเพศที่วางอยู่บนการแสดงออกเข้มข้นของความเป็นชายและความเป็นหญิงบนร่างกายและการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายที่เป็นรุกและรับในกิจกรรมทางเพศ การสร้างคำเรียกเพศจากสิ่งเหล่านี้คือวิธีทำลาย ต่อรอง และผนวกรวมบรรทัดฐานแบบรักต่างเพศเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการปฏิบัติตัวของคนรักเพศเดียวกันและคนข้ามเพศในสังคมไทย ข้อค้นพบอีกประการหนึ่งคือ การชี้ให้เห็นถึงบริบทของอำนาจที่ถูกสร้างขึ้นโดยระบบทุนนิยมโลก ลัทธิเสรีนิยมใหม่ วัฒนธรรมบริโภค ลัทธิปัจเจกนิยม อุดสาหกรรมความงาม อุดสาหกรรมการท่องเที่ยว สื่อ และเทคโนโลยีสื่อสารสมัยใหม่ที่มีส่วนสร้างกฎระเบียบและบรรทัดฐานแบบใหม่ให้การสร้างอัตลักษณ์และการมีตัวตนทางสังคม ข้อค้นพบทั้งสองประเด็นนี้ ผู้เขียนคิดว่าควิยรศึกษาในสังคมไทยกำลังสนทนากับข้อถกเถียงที่ควิยรศึกษาตะวันตกได้เสนอไว้พร้อมกับการหยิบยกเรื่องภาษาและคำเรียกเพศที่หลากหลายมาเป็นโจทย์ที่แสดงถึงการไม่ยอมจำนนต่อกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนด

ควิยรไทยในฐานะความหลากหลายทางเพศ

Jackson (2011) ตั้งข้อสังเกตว่า “ควิยร” ในภาษาอังกฤษไม่สามารถแปลเป็นคำในภาษาไทยได้ ทำให้นักวิชาการไทยใช้คำ “ควิยร” ตามภาษาอังกฤษ ในเชิงการเมืองยังพบว่าองค์กรของเกย์ กะเทย และหญิงรักหญิงพยายามรวมตัวในนามเครือข่ายความหลากหลายทางเพศในปี พ.ศ. 2550 เพื่อเรียกร้องสิทธิและให้กระทรวงกลาโหมยกเลิกการใช้คำเรียกกะเทยที่เกณฑ์ทหารว่า “จิตผิดปกติ” และเรียกใหม่ว่า “ภาวะเพศสภาพไม่ตรงกับเพศกำเนิด” การเคลื่อนไหวดังกล่าวทำให้คำว่า “ความหลากหลายทางเพศ” แพร่หลายในสื่อ วารสารวิชาการ และการเรียกร้องสิทธิมนุษยชน สถานการณ์นี้อาจถือเป็นความพยายามที่ทำให้ “ควิยร” เท่ากับ “ความหลากหลาย

ทางเพศ” ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อเครือข่ายการศึกษาในสังคมไทย

ผู้เขียนพยายามกลับไปดูงานศึกษาของนักวิชาการไทยในช่วง 1 ทศวรรษที่ผ่านมา และเลือกงานบางชิ้นมาตรวจสอบว่า “ความหลากหลายทางเพศ” ถูกใช้เป็นโจทย์และประเด็นศึกษาเรื่องเพศนอกบรรทัดฐานอย่างไร งานศึกษาที่นำมากล่าวถึงในที่นี้เป็นเพียงบางส่วนของอาจช่วยให้เข้าใจว่า “เครือข่าย” กับ “ความหลากหลายทางเพศ” ดำเนินไปแบบคู่ขนานและมีการทับซ้อนกันอย่างไร เริ่มจากการศึกษาจากกลุ่มวรรณกรรม ได้แก่ งานของเกศราลักษณ์ ไพบูลย์กุลศิริ (2561) สรยา รอดเพชร (2562) และอรทัย เพียรยุระ (2560) การศึกษากลุ่มนี้อธิบายเครือข่ายในฐานะอัตลักษณ์ทางเพศที่อยู่นอกบรรทัดฐาน โดยวิเคราะห์วิธีการสร้างตัวละครในวรรณกรรมที่เป็นชายรักชายและเพศชายที่มีการแสดงออกเหมือนผู้หญิงซึ่งจะถูกตีตราและถูกเหยียดหยามภายใต้ระบอบอำนาจชายเป็นใหญ่ อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนพบว่านักวิชาการด้านวรรณกรรมบางคนยังผลิตซ้ำคำว่า “รักร่วมเพศ” ที่ถูกสร้างขึ้นโดยความรู้จิตเวชศาสตร์ทำให้ความหมายของเครือข่ายกลายเป็นอัตลักษณ์ทางเพศที่ผิดปกติ

การศึกษาจากกลุ่มวิพากษ์แบบเรียนเพศศึกษาซึ่งมีนักวิชาการจำนวนหนึ่งเคยโต้แย้งว่าแบบเรียนเพศศึกษาของไทยใช้บรรทัดฐานปิตาธิปไตยและความสัมพันธ์แบบชายคู่หญิงเป็นกรอบในการสร้างกฎเกณฑ์ ทำให้ขาดการทำความเข้าใจชีวิตของคนที่มีเพศภาวะและเพศวิถีนอกบรรทัดฐาน (ปณณพร เทพพานิช 2559; วิจิตร ว่องวารีทิพย์ 2559) แต่งานศึกษาที่นำแนวคิดเครือข่ายมาเป็นแนวทางวิเคราะห์คืองานของณัฐฐนิชา เหล็กกล้า (2564) ซึ่งได้รับอิทธิพลความคิดเครือข่ายมาจาก Peter A. Jackson และนฤพนธ์ ดัวงวิเศษ อธิบายให้เห็นว่าความหลากหลายทางเพศเป็นวาทกรรมที่ปรากฏขึ้นใหม่ในแบบเรียนเพศวิถีศึกษาซึ่งแก้ไขในปี พ.ศ. 2562 โดยเพิ่มคำอธิบายเกี่ยวกับการเคารพและยอมรับ “ความหลากหลายทางเพศ” ซึ่งณัฐฐนิชามองว่ายังมีข้อจำกัดเพราะยังไม่ได้ชี้ให้เห็นรากเหง้าของปัญหาที่สังคมมีทัศนคติเชิงลบต่อเกย์ กะเทย ทอม ดี ณัฐฐนิชาใช้เครือข่ายในฐานะทฤษฎีเพื่อชี้ให้เห็นอำนาจที่สร้างวาทกรรมเพื่อควบคุม กดทับ ตีตรา แบ่งแยก และสร้างความเหลื่อมล้ำทางเพศ

การศึกษาในกลุ่มอัตลักษณ์ทางเพศ ได้แก่ ดิณณภพ จินสมบุญทอง (2560) พยายามตรวจสอบวิธีสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มเพชฌก๊อ “เพจน้อง” ซึ่งล้อเลียนเสียดสีการเมือง ศาสนา ภาพยนตร์ ละคร และรายการโทรทัศน์ การกระทำเหล่านี้ถือเป็นการ

ทำทนายและตั้งคำถามเกี่ยวกับกฎระเบียบและบรรทัดฐานที่สังคมไทยยึดถือ ด้วยการนำแนวคิดเควีร์มาใช้วิเคราะห์เรื่องนี้ ดิณณภพจ้อธิบายว่าเพจน้องช่วยขยายความเข้าใจว่าสิ่งที่อยู่นอกระบบเหตุผลสามารถทำให้เกิดความรู้ที่ต่างไปจากบรรทัดฐานได้ ทั้งเรื่องความเชื่อทางศาสนา ภาษา และอัตลักษณ์ทางเพศ นอกจากนั้นผู้ดูแลเพจน้องยังแสดงความปรารถนาทางเพศผ่านการเรียกผู้ชายที่เป็นสมาชิกกลุ่มว่า “สามี” และเรียกสมาชิกที่ไม่ใช่ผู้ชายว่า “น้องเจียน” ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ดูแลเพจอและสมาชิกกลุ่มดำเนินไปอย่างไร้แบบแผน เพราะทุกคนสามารถสร้างการต่อรองและทำทนายผู้อื่นได้ตลอดเวลา งานศึกษาของอาทิทยา อาษา (2562) อธิบายถึงครอบครัวหญิงรักหญิงชนชั้นแรงงาน โดยชี้ให้เห็นว่าความรักและความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงที่มีฐานะต่ำทางเศรษฐกิจดำเนินไปบนประสบการณ์ของหญิงรักหญิงและหญิงรักชาย ซึ่งเป็นกลไกและยุทธวิธีที่ช่วยทำให้ผู้หญิงสามารถมีชีวิตอยู่ในสังคม ได้รับโอกาสทางเศรษฐกิจและความช่วยเหลือจากครอบครัว อาทิทยาเรียกครอบครัวลักษณะนี้ว่า “ครอบครัวเควีร์”

การศึกษาเรื่องสิทธิของคนรักเพศเดียวกัน ได้แก่ งานของชวินโรจน์ ธีรพัชรพร และภาณุมาศ ชัดเงางาม (2560) เสนอว่าสังคมไทยยึดติดอยู่กับบรรทัดฐานของรักต่างเพศส่งผลให้การสร้างกฎหมายไม่รับรองสิทธิในการใช้ชีวิตคู่ของคนเพศเดียวกัน ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชายรักชายและหญิงรักหญิงก็คือไม่ได้รับสิทธิเท่ากับคู่หญิงชาย เช่น สิทธิในการตัดสินใจรักษาพยาบาลและจัดการศพ และสิทธิในการให้และรับมรดก เป็นต้น การศึกษานี้กล่าวถึงคนหลากหลายทางเพศในฐานะเป็นอัตลักษณ์ส่วนบุคคลที่ควรได้รับการคุ้มครองสิทธิในการเป็นพลเมืองเหมือนกับผู้ชายและผู้หญิง ความเข้าใจนี้วางอยู่บนสมมติฐานที่ว่ากฎหมายคือเครื่องมือที่จะสร้างความเท่าเทียมทางสังคม ประเด็นนี้เป็นโจทย์ใหญ่สำหรับเควีร์ศึกษาเนื่องจากกฎหมายที่รับรองครอบครัวแบบผัวเดียวเมียเดียวยังเป็นการเลือกปฏิบัติ และปิดกั้นการสร้างความสัมพันธ์แบบอื่นที่อยู่นอกบรรทัดฐานความรักแบบผัวเดียวเมียเดียว (นฤพนธ์ ด่วงวิเศษ 2562; Warner 1999)

จากตัวอย่างการศึกษาข้างต้นผู้เขียนพบว่า “ความหลากหลายทางเพศ” ถูกใช้เพื่อเป้าหมาย 2 ประการ ประการแรกเป็นคำเรียกในเชิงญาณวิทยาซึ่งนักวิชาการไทยพยายามตั้งคำถามและท้าทายความรู้กระแสหลักที่ยึดติดในบรรทัดฐานรักต่างเพศ การใช้คำว่า “ความหลากหลายทางเพศ” จึงเสมือนเป็นการสลายกฎเกณฑ์และบรรทัดฐาน

ที่ปิดกั้นความเท่าเทียมกันของบุคคล ขณะเดียวกันก็ทำให้เห็นว่าความหลากหลายทางเพศเป็นสิ่งสำคัญของสังคมพหุวัฒนธรรม และช่วยทำให้เกิดความรู้ใหม่เกี่ยวกับความไม่แน่นอนของอัตลักษณ์ทางเพศ รวมถึงระบบคุณค่าที่เปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขของสังคม ประการที่สอง เป็นการขับเคลื่อนเชิงการเมือง นักวิชาการที่ยกประเด็นความหลากหลายทางเพศมาเสนอต่อสังคม คือผู้ที่เห็นปัญหาอคติและความไม่เท่าเทียมในการเป็นพลเมือง จึงพยายามตอบโต้และวิจารณ์กฎเกณฑ์ทางเพศที่ไม่เป็นธรรม พร้อมทั้งเรียกร้องให้เกิดการแก้ไข เปลี่ยนแปลง และหาวิธีส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนที่อยู่นอกบรรทัดฐานทางเพศ เป้าหมายดังกล่าวอาจใกล้เคียงกับข้อสังเกตของ Butler (1994) และ Sedgwick (1990) ที่ว่าแนวคิดควีเอร์เป็นทั้งความปรารถนาทางการเมืองและทางสติปัญญา ดังนั้น “ความหลากหลายทางเพศ” ที่ปรากฏในงานศึกษาและการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิของคนที่อยู่นอกบรรทัดฐานทางเพศ อาจสร้างสถานะควีเอร์ศึกษาในสังคมไทยในแนวทางของ “ควีเอร์ที่มีตัวตนทางเพศ” (Sexual Subject Queer) ที่สะท้อนปัญหาว่ารัฐไทยไม่เคยเห็นคนกลุ่มนี้เป็นพลเมือง

ผู้เขียนมีข้อสังเกตว่านักวิชาการไทยจำนวนหนึ่งพยายามสร้างข้อถกเถียงร่วมกับวิธีคิดที่นักวิชาการ ควีเอร์ในโลกตะวันตกได้เสนอไว้ ไม่ว่าจะเป็นการทำงานร่วมกันของระบบอำนาจที่ซับซ้อนที่ทำให้เกิดรูปแบบการแบ่งแยกกีดกันทางเพศแบบใหม่ การทำความเข้าใจวิธีคิดเรื่อง “เพศ” ในปฏิบัติการของคนกลุ่มต่างๆ ที่ช่วยสร้างพื้นที่สังคมและโอกาสใหม่ๆ ในการใช้ชีวิต รวมถึงอิทธิพลข้ามชาติของระบบทุนนิยมโลก กระแสวัฒนธรรมป๊อป วัฒนธรรมบริโภค และอิทธิพลของสื่อสังคมออนไลน์ ทั้งหมดนี้อาจบ่งบอกว่าแนวคิดควีเอร์ที่มีนักวิชาการต่างชาตินำมาใช้วิเคราะห์สังคมไทย และนักวิชาการไทยที่ดำเนินรอยตามแนวคิดตะวันตกคือการแตกกระจัดกระจายของการตีความควีเอร์ที่ต่างกัน ผู้เขียนมิได้ตัดสินว่าแนวทางศึกษาแบบไหนถูกต้องกว่ากัน แต่พยายามมองการศึกษาเหล่านี้ในฐานะเป็นควีเอร์ในบริบทสังคมไทยซึ่งนักวิชาการแต่ละคนกำลังบ่มเพาะวิธีคิดเชิงวิพากษ์ในระดับกว้างและลึกที่ต่างกัน และต่างพบข้อจำกัดในการใช้แนวคิดควีเอร์ที่ไม่เหมือนกัน ทั้งนี้เนื่องจากนักวิชาการไทยรุ่นใหม่ขาดผู้ชี้แนะและขัดเกลาเชิงแนวคิด มีสถาบันวิชาการไม่มากนักที่มีการสอนแนวคิดควีเอร์ หนึ่งในจำนวนนั้นคือหลักสูตรสตรีเพศสถานะ และเพศวิถีศึกษา ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และภาควิชาสตรีศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ทั้งสองสถาบันได้ผนวกการเรียนรู้เกี่ยวกับ

ควีร์และความหลากหลายทางเพศเข้าไปในหลักสูตร ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการมีอยู่ของควีร์ศึกษาในสังคมไทยเกิดขึ้นจากอุปการของการเรียนการสอนในหลักสูตรสตรีนิยม

บทสรุป

จากการทบทวนควีร์ศึกษาในสังคมไทยในช่วง 1 ทศวรรษที่ผ่านมา อาจพบข้อสังเกตดังนี้ (1) ควีร์ศึกษาของไทยพยายามนำกรอบความคิดของนักวิชาการตะวันตกมาอธิบายอัตลักษณ์และการแสดงออกของกลุ่มคนที่อยู่นอกบรรทัดฐานชายหญิง ทั้งกลุ่มเกย์กะเทย ทอมดี้ และคนรักสองเพศ (2) นักวิชาการไทยยังไม่ตั้งคำถามเกี่ยวกับข้อจำกัดของแนวคิดควีร์ตะวันตกมากนัก แต่นำแนวคิดนี้มาวิพากษ์ระบบอำนาจที่ทำให้คนที่มีชีชายและหญิงกลายเป็นคนที่สังคมดูหมิ่นเหยียดหยาม ถูกกีดกันและเลือกปฏิบัติ (3) ควีร์ศึกษาในสังคมไทยจำเป็นต้องมองเห็นการเชื่อมโยงของความรู้และระบอบอำนาจของทุนนิยมข้ามชาติและการเมืองของอัตลักษณ์ทางเพศระดับสากลเข้ากับเงื่อนไขเฉพาะของท้องถิ่นที่ส่งผลให้เกิดความแตกต่างและเหลื่อมล้ำภายในกลุ่มคนเพศนอกกรอบ ซึ่งบางส่วนยังผลิตซ้ำเพศแบบคู่ตรงข้าม

การนิยามควีร์ให้ชัดเจนอาจเป็นเรื่องอันตรายต่อการสร้างความเข้าใจว่าความรู้เป็นสิ่งประกอบสร้าง ตามที่ผู้เขียนกล่าวไว้ในบทนำที่ว่าควีร์ศึกษาเต็มไปด้วยคำถามปลายเปิดและการไม่ยึดติดทฤษฎีที่ตายตัว (de Lauretis 1991) เช่นเดียวกับคำอธิบายของ Margot Weiss (2022) ที่ว่าควีร์เสมือน “สภาวะของการไร้ที่อ้างอิง” ขณะเดียวกันควีร์ศึกษาก็เป็นวิธีการแสวงหาความรู้ประเภทหนึ่งที่สนใจความพหุเสียงของเส้นแบ่งและความคลุมเครือของความจริงแท้ สภาวะดังกล่าวช่วยทำให้ผู้เขียนมองเห็นควีร์ศึกษาในสังคมไทยในฐานะเป็นกระบวนการของการสร้างความรู้ที่กำลังเคลื่อนที่อยู่ตรงชายขอบของโลกวิชาการกระแสหลัก จากประสบการณ์ของผู้เขียนในฐานะนักวิชาการที่คลุกคลีกับชุมชนของคนที่เป็นเพศนอกกรอบและติดตามอ่านงานของนักวิชาการควีร์ตะวันตกมานานเกือบ 2 ทศวรรษ ทำให้เกิดแรงบันดาลใจและความปรารถนาที่จะเห็นควีร์ศึกษาในสังคมไทยก่อตัวเป็นรูปธรรมภายใต้การสนับสนุนของสถาบันวิชาการ แต่ความปรารถนานั้นได้ถูกกีดกักร้อนและทชุดโถมลง

ไปตามเวลา เนื่องจากมองไม่เห็นการสนับสนุนจากสถาบันใดๆ แม้แต่จิตวิทยายังเรื่องความหลากหลายทางเพศก็ยังถูกมองว่าไม่สร้างประโยชน์ให้กับสังคม

ย้อนกลับไปในปี พ.ศ. 2551 กลุ่มนักวิชาการสตรีศึกษาจำนวนหนึ่งเห็นว่สังคมไทยเต็มไปด้วยมายาคติและอคติทางเพศ จึงจัดเวทีวิชาการเพศวิถีศึกษาในสังคมไทยขึ้นครั้งแรกโดยร่วมมือกับเครือข่ายองค์กรผู้หญิงและองค์กรของเกย์ กะเทย และหญิงรักหญิง ถือเป็นความพยายามที่จะพัฒนาแนวคิดทฤษฎีและวิธีวิทยาในการศึกษาเพศวิถีในสังคมไทยให้ทันกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น การประชุมครั้งนี้มีความเกี่ยวกับกลุ่มคนหลากหลายทางเพศอยู่จำนวนหนึ่งที่ทำให้สังคมมองเห็นคนที่อยู่นอกบรรทัดฐานทางเพศ อย่างไรก็ตาม การประชุมเพศวิถีศึกษาจัดต่อมาถึงครั้งที่ 5 ในปี พ.ศ.2558 และได้หยุดการจัดงานลงไปเนื่องจากเหตุผลหลายประการ จากที่ผู้เขียนเคยมีส่วนร่วมในการจัดประชุมดังกล่าว ผู้เขียนมองไม่เห็นการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ องค์กรต่างๆ ที่มาร่วมจัดใช้งบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัด ซึ่งสะท้อนว่าเคียวรีศึกษาในสังคมไทยเดินไปบนเส้นทางที่ตีบตัน ผู้เขียนเชื่อว่าตัวเองกำลังเผชิญชะตากรรมร่วมกับนักวิชาการเคียวรีอีกหลายคนที่กำลังสร้างตัวตนทางวิชาการและค้นคว้าแสวงหาความรู้จากช่องทางต่างๆ เท่าที่จะทำได้ แม้ว่าการค้นพบที่เกิดขึ้นนี้จะมีคามผิดหวังและความน่าอึดอัดใจก็ตาม แต่ประสบการณ์นี้ทำให้ผู้เขียนสัมผัสกับอารมณ์และความรู้สึกแบบเคียวรีที่บ่งบอกถึงการมีชีวิตอยู่กับความไม่แน่นอน และตัวตนที่พร้อมแตกสลายได้ตลอดเวลา

บรรณานุกรม

- เกศราลักษณ์ ไพบูลย์กุลศิริ. 2561. “การศึกษาเปรียบเทียบความเป็นควียรีในบทแปลนวนิยายเรื่อง The Picture of Dorian Gray ของออสการ์ ไวลด์จากสำนวนการแปลของ อ.สนทวงศ์ และกิตติวรรณ ชิมตระกูล.” วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการแปลและการล่าม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จริยา ถนัดคำ. 2564. “การกลายเป็นเน็ตไอดอล: การตอบโต้การทำให้เป็นชายขอบของคนที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQ).” วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชวินโรจน์ ธีรพัชรพร และภาณุมาศ ชัดเงางาม. 2560. “สิทธิความเสมอภาคในการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย.” วารสารสมาคมนักวิจัย 22 (2): 92-104.
- ณัฐฐณิชา เหล็กกล้า. 2564. “การเปลี่ยนแปลงวาทกรรมเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศในแบบเรียนเพศวิถีศึกษาจากความผิดปกติก่อนสู่การยอมรับภายใต้พหุวัฒนธรรมที่เป็นเพียงวาทกรรม.” วารสารภาษาและวัฒนธรรม 40 (2): 79-95.
- ติณณภพ จินตสมบุญทอง. 2560. “อัตลักษณ์รวมกลุ่มของสมาชิก “เพจน้อง” ในฐานะญาณวิทยาควียรี.” วารสารสังคมวิทยามานุษยวิทยา 36 (2): 65-87.
- นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ. 2560. เมื่อร่างกลายเป็นเพศ: อำนาจเสรีนิยมใหม่ของเพศวิถีในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ. 2562. “สิทธิการแต่งงานเกย์ภายใต้อำนาจปกครองของรัฐทุนนิยม.” วารสารมานุษยวิทยา 2 (2): 81-118.
- นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ และปีเตอร์ เอ. แจ็คสัน, บก. 2556. เพศหลากหลายเฉดสี พหุวัฒนธรรมทางเพศในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- บดินทร์ เดชาบุรณานนท์. 2564. “มายาคติร่างกายของคนชายขอบทางเพศวิถีในงานโฆษณา.” วิทยานิพนธ์ดุขุฎิบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ปัทมพร เทพพานิช. 2559. “จรรยาบรรณสงวนกาย: อำนาจรัฐไทยในแบบเรียนสุขศึกษา.” วารสารภาษาและวัฒนธรรม 35 (ฉบับพิเศษ): 127-140.

- สรยา รอดเพชร. 2562. “เพศสถานะและเพศวิถีในวรรณกรรมของ อุทิศ เหมะมูล.”
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วิจิตร ว่องวารทิพย์. 2559. *ความหลากหลายทางเพศในแบบเรียนไทย*. กรุงเทพฯ :
มูลนิธิเพื่อสิทธิและความเป็นธรรมทางเพศ.
- อรรถัย เพียรยุระ. 2560. *วรรณกรรมกับเพศภาวะ*. ขอนแก่น : คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อาทิตยา อาษา. 2562. “ครอบครัวเคียวร์: พหุอัตลักษณ์ ความสัมพันธ์ และยุทธศาสตร์
ครอบครัวเลสเบี้ยนชนชั้นแรงงาน.” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาสตรีเพศสถานะ และเพศวิถีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Agard-Jones, Vanessa. 2012. “What the Sands Remember.” *GLQ* 18 (2-3):
325-346.
- Agard-Jones, Vanessa. 2013. “Bodies in the System.” *Small Axe* 17 (3):
182-192.
- Allen, Jafari S. 2011. *¿Venceremos?: The Erotics of Black Self-Making in Cuba*.
Durham, NC: Duke University Press.
- Allen, Jafari S. 2012. “One Way or Another: Erotic Subjectivity in Cuba.” *American
Ethnologist* 39 (2): 325-38.
- Allen, Jafari S. 2013. “Race/Sex Theory ‘Toward a New and More Possible
Meeting’.” *Cultural Anthropology* 28 (3): 552-555.
- Barton, Bernadette. 2001. “Queer desire in the sex industry.” *Sexuality and
Culture* 5: 3-27.
- Baudinette, Thomas. 2019. “Lovesick, The Series: Adapting Japanese ‘Boys
Love’ to Thailand and the Creation of a New Genre of Queer Media.”
South East Asia Research 27 (2): 115-132.
- Benedicto, Bobby. 2014. *Under Bright Lights: Gay Manila and the Global
Scene*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Boellstorff, Tom. 2005. *The Gay Archipelago: Sexuality and Nation in Indonesia*.
Princeton, NJ: Princeton University Press.

- Boellstorff, Tom. 2007. "Queer Studies in the House of Anthropology." *Annual Review of Anthropology* 36 (1): 17-35.
- Boyce, Paul., E. J. Gonzalez-Polledo, & Silvia Posocco, eds. 2020. *Queering Knowledge: Analytics, Devices, and Investments after Marilyn Strathern*. London: Routledge.
- Brainer, Amy. 2019. *Queer Kinship and Family Change in Taiwan*. New Brunswick, NJ: Rutgers University Press.
- Butler, Judith. 1994. "Against Proper Objects." *Differences* 6 (2-3): 1-26.
- Byrd, Jodi A. 2017. "Loving Unbecoming: The Queer Politics of the Transitive Native". In *Critically Sovereign: Indigenous Gender, Sexuality, and Feminist Studies*, edited by Joanne Barker, 207-228. Durham, NC: Duke University Press.
- Byrd, Jodi A. 2020. "What's Normative Got to Do with It? Toward Indigenous Queer Relationality." *Social Text* 38 (4 (145)): 105-123.
- Camminga, B. 2019. *Transgender Refugees and the Imagined South Africa: Bodies Over Borders and Borders Over Bodies*. London: Palgrave Macmillan.
- Dankwa, Serena Owusua. 2021. *Knowing Women: Same-Sex Intimacy, Gender, and Identity in Postcolonial Ghana*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Davis, Jennifer L. 2019. "Refusing (Mis)Recognition: Navigating Multiple Marginalization in the U.S. Two Spirit Movement." *Review of International American Studies* 12 (1): 65-86.
- de Lauretis, Teresa. 1991. "Queer Theory: Lesbian and Gay Sexualities: An Introduction." *Differences* 3 (2): iii-viii.
- Edelman, Elijah Adiv. 2020. "Beyond Resilience: Trans Coalitional Activism as Radical Self-Care." *Social Text* 38 (1 (142)): 109-130.

- Edelman, Elijah Adiv. 2021. *Trans Vitalities: Mapping Ethnographies of Trans Social and Political Coalitions*. London: Routledge.
- Eng, David L., & Jasbir K. Puar. 2020. "Introduction: Left of Queer." *Social Text* 38 (4): 1-24.
- Eng, David L., Judith Halberstam, & José Esteban Muñoz. 2005. "Introduction: What's Queer about Queer Studies Now?" *Social Text* 23 (3-4 (84-85)): 1-17.
- Gill, Lyndon K. 2012. "Situating Black, Situating Queer: Black Queer Diaspora Studies and the Art of Embodied Listening." *Transforming Anthropology* 20 (1): 32-44.
- Gill, Lyndon K. 2018. *Erotic Islands: Art and Activism in the Queer Caribbean*. Durham, NC: Duke University Press.
- Haritaworn, Jin, Adi Kuntsman, & Silvia Posocco, eds. 2014. *Queer Necropolitics*. London: Routledge.
- Jackson, Peter A. 1995. *Dear Uncle Go: Male Homosexuality in Thailand*. Chiang Mai: Bua Luang Pub Co.
- Jackson, Peter A. 2003. "Performative Genders, Perverse Desires: A Bio-History of Thailand's Same-sex and Transgender Cultures." *Intersections: Gender, History & Culture in the Asian Context*, Issue 9. <http://intersections.anu.edu.au/issue9/jackson.html>.
- Jackson, Peter A., ed. 2011. *Queer Bangkok: 21st Century Markets, Media, and Rights*. Hong Kong: Hong Kong University Press.
- Jackson, Peter A. 2011. Queer Bangkok after the Millennium: Beyond Twentieth-Century Paradigms. In *Queer Bangkok: 21st Century Markets, Media, and Rights*, edited by Peter A. Jackson, 1-14. Hong Kong: Hong Kong University Press.
- Jackson, Peter A. 2016. *First Queer Voices from Thailand: Uncle Go's Advice Columns for Gays, Lesbians and Kathoey*s. Hong Kong: Hong Kong University Press.

- Jackson, Peter A. 2017. Between Autonomy and Subjection: Negotiating the Neoliberal Paradoxes of 21st Century Thai Queer Culture. In *The Sexualized Body: Neoliberal Power, New Media Trends and Transnational East Asian Influences on Sexuality in Thailand*, edited by Narupon Duangwiset, 11-23. Bangkok: Sirindhorn Anthropology Centre.
- Johnson, E. Patrick. 2019. *Honeypot: Black Southern Women Who Love Women*. Durham, NC: Duke University Press.
- Lara, Ana-Maurine. 2020. *Queer Freedom: Black Sovereignty*. Albany, NY: SUNY Press.
- Lara, Ana-Maurine. 2021. *Streetwalking: LGBTQ Lives and Protest in the Dominican Republic*. New Brunswick, NJ: Rutgers University Press.
- Lorde, Audre. 1984. Uses of the Erotic: The Erotic as Power. In *Sister Outsider: Essays and Speeches*, 53-59. Berkeley, CA: Crossing Press.
- Manalansan IV, Martin F. 2003. *Global Divas: Filipino Gay Men in the Diaspora*. Durham, NC: Duke University Press.
- Manalansan IV, Martin. F. 2015. "The Messy Itineraries of Queerness. *Theorizing the Contemporary*. Accessed February 10, 2023. <https://culanth.org/fieldsights/the-messy-itineraries-of-queerness>.
- Meiu, George Paul. 2017. *Ethno-erotic Economies: Sexuality, Money and Belonging in Kenya*. Chicago: University of Chicago Press.
- Mikdash, Maya, & Jasbir K. Puar. 2016. "Queer Theory and Permanent War." *GLQ* 22 (2): 215-222.
- Mitchell, Gregory. 2015. *Tourist Attractions: Performing Race and Masculinity in Brazil's Sexual Economy*. Chicago: University of Chicago Press.
- Moore, Henrietta L. 2020. "How Exactly Are We Related?" In *Queering Knowledge: Analytics, Devices, and Investments after Marilyn Strathern*, edited by Paul Boyce, E. J. Gonzalez-Polledo, and Silvia Posocco, 182-192. London: Routledge.

- Morgensen, Scott L. 2016. "Encountering Indeterminacy: Colonial Contexts and Queer Imagining." *Cultural Anthropology* 31 (4): 607-616.
- Muñoz, Jose Esteban. 2009. *Cruising Utopia: The Then and There of Queer Futurity*. New York: NYU Press.
- Muñoz, José Esteban; Jinthana Haritaworn, Myra Hird, Zakiyyah Iman Jackson, Jasbir K. Puar, Eileen Joy, Uri McMillan, Susan Stryker, Kim TallBear, Jami Weinstein, and Jack Halberstam. 2015. "Theorizing Queer Inhumanisms." *GLQ* 21 (2-3): 209-248.
- Murray, David. 2015. *Real Queer? Sexual Orientation and Gender Identity Refugees in the Canadian Refugee Apparatus*. Lanham, MD: Rowman and Littlefield.
- Oradol Kaewprasert. 2005. "The Very First Series of Thai Queer Cinemas--What was Happening in the 1980s'?" Paper presented at Sexualities, Genders and Rights in Asia: 1st International Conference of Asian Queer Studies. Bangkok, Thailand: Asia Pacific Queer Network, Mahidol University and Australian National University.
- Plemons, Eric. 2017. *The Look of a Woman*. Durham, NC: Duke University Press.
- Puar, Jasbir K. 2007. *Terrorist Assemblages: Homonationalism in Queer Times*. Durham, NC: Duke University Press.
- Quesada, Uriel, Letitia Gomez, & Salvador Vidal-Ortiz, eds. 2016. *Queer Brown Voices: Personal Narratives of Latina/o LGBT Activism*. Austin: University of Texas Press.
- Rennesson, Stephane. 2005. "Transgender Culture and Thai Boxing." Paper Presented at Sexualities, Genders and Rights in Asia: 1st International Conference of Asian Queer Studies. Bangkok, Thailand: Asia Pacific Queer Network, Mahidol University and Australian National University.
- Rofel, Lisa. 2007. *Desiring China: Experiments in Neoliberalism, Sexuality, and Public Culture*. Durham, NC: Duke University Press.

- Savcı, Evren. 2021. *Queer in Translation: Sexual Politics under Neoliberal Islam*. Durham, NC: Duke University Press.
- Sedgwick, Eve Kosofsky. 1990. *Epistemology of the Closet*. Berkeley: University of California Press.
- Shakhsari, Sima. 2014a. "Killing Me Softly with Your Rights." In *Queer Necropolitics*, edited by Jin Haritaworn, Adi Kuntsman, & Silvia Posocco, 93-110. London: Routledge.
- Shakhsari, Sima. 2014b. "The Queer Time of Death: Temporality, Geopolitics, and Refugee Rights." *Sexualities* 17 (8): 998-1015.
- Shakhsari, Sima. 2020. *Politics of Rightful Killing: Civil Society, Gender, and Sexuality in Weblogistan*. Durham, NC: Duke University Press.
- Sinnott, Megan. 2004. *Toms and Dees: Transgender Identity and Female Same-Sex Relationships in Thailand*. Honolulu: University of Hawai'i Press.
- Sinnott, Megan. 2012. "Korean-pop, Tom Gay Kings, Les Queens and the Capitalist Transformation of Sex/Gender Categories in Thailand." *Asian Studies Review* 36 (4): 453-474.
- Statham, Paul, & Sarah Scuzzarello. 2021. "Transgender Kathoey and Gay Men Using Tourist-Zone Scenes as 'Social Opportunities' for Nonheteronormative Living in Thailand." *A Journal of Feminist Geography* 30 (2): 183-210.
- Stout, Noelle M. 2014. *After Love: Queer Intimacy and Erotic Economies in Post-Soviet Cuba*. Durham, NC: Duke University Press.
- Valentine, David. 2004. "The Categories Themselves." *GLQ* 10 (2): 215-220.
- Warner, Michael. 1999. *The Trouble with Normal: Sex, Politics, and the Ethics of Queer Life*. Cambridge: Harvard University Press.
- Weiss, Margot. 2011. *Techniques of Pleasure: BDSM and the Circuits of Sexuality*. Durham, NC: Duke University Press.

- Weiss, Margot. 2015. Queer Economic Justice: Desire, Critique, and the Practice of Knowledge. In *Global Justice and Desire: Queering Economy*, edited by Nikit Dhawan, Antke Engel, Christoph Holzhey, & Volker Woltersdorff, 79-95. New York: Routledge.
- Weiss, Margot. 2016 "Always After: Desiring Queerness, Desiring Anthropology." *Cultural Anthropology* 31 (4): 627-638.
- Weiss, Margot. 2020. "Intimate Encounters: Queer Entanglements in Ethnographic Fieldwork." *Anthropological Quarterly* 93 (1): 1355-1386.
- Weiss, Margot. 2022. "Queer Theory from Elsewhere and the Im/Proper Objects of Queer Anthropology." *Feminist Anthropology* 3 (2): 315-335.
- Wekker, Gloria. 2006. *The Politics of Passion: Women's Sexual Culture in the Afro-Surinamese Diaspora*. New York: Columbia University Press.